

ПЕРСОНАЛНИ КАРУСЕЛ

Шизофрена збирка

PERSONALNI KARUSEL

Šizofrena zbirka

Катарина Сарић

Станка Рађеновић Станојевић

Марија Кривокапић

Сандра Ђурбузовић

Katarina Sarić

Stanka Rađenović Stanojević

Marija Krivokapić

Sandra Đurbuzović

Katarina Sarić
Stanka Rađenović Stanojević
Marija Krivokapić
Sandra Đurbuzović

PERSONALNI
KARUSEL

Šizofrena zbirka

Катарина Сарић
Станка Рађеновић Станојевић
Марија Кривокапић
Сандра Ђурбузовић

ПЕРСОНАЛНИ КАРУСЕЛ

Шизофрена збирка

ЈУ НАРОДНА БИБЛИОТЕКА БУДВЕ
2017.

Sadržaj

	Predgovor	7
	I Djetinjstvo	23
	II Дјевојаштво	39
	III Žena	51
	IV „Задовољштина“	83
	Četiri žene - četiri mjesecеve mijene	115

Pesničke strategije u zbirci *Personalni karusel: šizofrena zbirka*

Svako pisanje nastaje u određenim geopolitičkom i geopoetičkom prostoru, a u periodu globalnih i transnacionalnih tokova zanimljivo je kako svaka lokacija i, unutar nje, svaka autorska pozicija postaje mesto pesničke proizvodnje sa sopstvenim specifičnostima. U ovom tekstu ću na primeru četiri autorska rukopisa objavljenja u jednoj knjizi, autorki Katarine Sarić, Stanke Rađenović Stanojević, Marije Krivokapić i Sandre Đurbuzović, pokazati kako se crnogorska pesnička kultura pokazuje u svom savremenom licu transnacionalnog pesničkog diskursa.

U brojnim tekstovima o crnogorskoj poeziji, koje su od devedestih godina 20. stoleća pisali kritičari, značajno su se isticala dva aspekta crnogorske pesničke scene. Prvi je da je tokom devedesetih u crnogorskoj poeziji došlo do *modernizacije* pesničkog polja, što je značilo *napuštanje epske paradigme* (Jovanović, 2005; str. 16). Druga odlika je pojava *ženskog pisma*, u ovom kontekstu to pre svega znači da su se u knjiženosti pojavile brojne književnice: pesnikinje, prozaistkinje i dramske spisateljice (Vorgić, 2008; Ivezić, 2013). Ovaj trend u crnogorskoj poeziji je deo globalnih tokova u kojima autorke postaju značajne protagonistkinje nacionalnih pesničkih kultura, izrazito modernistički usmerenih ili se, na različite načine, pojavljuju kao hibridne. Katarina Sarić, Stanka Rađenović Stanojević, Marija Krivokapić i Sandra Đurbuzović su odlučile svoje pesničke rukopise objaviti u jednoj knjizi, što nameće pitanje zašto su to učinile. Možda bi jedan od odgovora mogao biti taj da one kontrapunktiranjem svojih pesničkih rukopisa žele pokazati mogući opseg onoga što danas možemo shvatiti pod pojmom *POEZIJE* kao umetničke prakse.

1 Tekst je nastao u okviru projekta broj 178029.

Poezija kao žanr obično se definiše kao *lirika*. Lirska pesma najčešće je kratka pesnička forma, izrazito osećajno intonirana, koja se prvenstveno odnosi na privatnu sferu lirskog subjekta konstruisanog u pesmi. Čitajući rukopise naše četiri autorke obuhvaćene ovom knjigom, pod naslovom *Personalni karusel: sizofrena zbirka*, upitaću se na koji način one kao akterke deluju na polju poezije koja se definiše kao umetnost reči. Ovo pitanje se može formulisati i na sledeći način: kako se njihova poezija postavlja u dinamičnom kretanju između globalnih trendova i lokalne, crnogorske, pesničke tradicije?

Poezija nema samo jedno lice, ona se pokazuje u čitavom rasponu mogućnosti, najpre od usmene do pisane tradicije, zatim u rasponu od lirskog, preko prepleta sa proznim ili dramskim izričajima. Čitajući ove pesničke rukopise, uviđamo da se svaki od njih okreće određenim žanrovskim i međužanrovskim mogućnostima poetskog izraza.

U interpretaciji bih pošla od naslova, *Personalni karusel: sizofrena zbirka*, jer nam govori o načinu komponovanja knjige kombinovanjem četiri autorska glasa. *Personalno* u naslovu ukazuje na to da se poezija po definiciji odnosi na *privatnu sferu* pojedinca, na ono lično i intimno, koje je, samo na prvi pogled paradoksalno, po poststrukturalističkim teorijama konstruisano javnim diskursima. Zanimajući ovu činjenicu, mnoge interpretatorke smatraju da je poezija polje u kojem se personalno u najvećoj meri čuva baš u modusu lirskog pripovednog glasa lirskog ja/lirskog subjekta, koji retoričkim učincima deluje na nas tako da imamo utisak da nam se neposredno obraća ispovedajući nam se, opisujući svoja osećanja i događaje kojima je svedočio/svedočila. Dok je poezija u usmenim kulturama bila deo *javne sfere* i imala značajnu funkciju u konstrukciji zajedništva jednog kolektiva, sa štampanom kulturom i širenjem pismenosti, ona se polako povlači u *privatnu sferu*, u kojoj funkcioniše posredstvom knjiga i časopisa po sledećem obascu: pesnik, a kasnije i pesnikinja, u samoći piše pesme, a čitalac i čitateljka ih u samoći čitaju. Danas se zahvaljujući medijima, radiju, televiziji i internetu, poezija vratila u javnu sferu ali kao jedna od javnih niša u kojoj pesnici i pesnikinje sa publikom, koja se uglavnom sastoji od pesnika i pesnikinja, komuniciraju kako posredstvom štampane forme, tako i posredstvom interneta, ali sve više i u neposrednom kontaktu na festivalima i javnim čitanjima. Pored toga može se govoriti o *transnacionalnim modelima poezije*, koja je u ovom vremenu

pluralna i obuhvata raspon od izrazito lirskih, izrazito narativnih ili eksperimentalnih stvaralačkih procedura. Pojam *karusel* odnosi se na vrtuljak u zabavnom parku, na mehaničku napravu koja se okreće ručno ili uz pomoć motora ili životinja, na čijim se krakovima nalaze sedala u obliku drvenih konja, lađa ili zrakoplova. Ovaj pojam s jedne strane može nas nostalgичno vratiti u period detinjstva, a kad se pomene detinjstvo, na pamet nam pada *igra* kao značajna aktivnost u životu svakog deteta. U umetnosti pojam *igre* je značajan, jer se ona često, posebno kada se radi o umetnost reči, definiše kao igra. Pojam igre ovde znači da poeziji nije svrha utilitarna komunikacija, već, u strukturalističkoj terminologiji, poigravanje označiteljima i označenima, pokazivanje kako značenja nastaju iz igre označitelja, čak i onda kada se ova igra u samom tkanju pesama skriva. Jer odlika je poezije kao umetnosti, i kada je najnarativnija, da forma u njoj uvek ima distinktivnu funkciju koja je odvaja od drugih žanrova, pre svega od proze, ali i od drame. Insistiranjem na *personalnom karuselu* autorke ističu i pravo na *poetsku razliku* u konstituisanju poetskog diskursa svake, kao i pravo na *personalnu* igru jezičkim znacima i svim značenjskim kontekstima koja su im na raspolaganju. Zbirka se može shvatiti kao *šizofrena*, jer zbirke se obično štampaju kao delo pojedinačne autorke/autora, čime se garantuje autorstvo i jedinstvo autorskog glasa, ako ne i stilsko jedinstvo. U postmodernizmu, koji je dovodio u pitanje autorstvo u apsolutnom smislu, autori su često sarađivali na kolektivno pisanim delima. Ali nastalo delo se shvatalo kao celina, ma koliko eklektično bilo, jer postmodernizam je po definiciji favorizovao eklektično spajanje odlika različitih stilskih obrazaca. Nasuprot tome, naše autorke su odlučile da objave četiri različita rukopisa u jednoj knjizi koja je pažljivo komponovana na principu kontrapunkta, ali nema jedinstveno konstruktivno središte koje u svakom opusu generiše pojedinačne pesme. Moja interpretacija bi išla za tim da pokaže koji su to principi koji u svakom autorskom opusu generišu pojedinačne pesme i koji je smisao da se oni pojave u jednoj knjizi.

Polazimo od rukopisa Karatine Sarić. Njene pesme su uobličene kao monolog ili, zapravo, kao dijalog dva glasa, muškog i ženskog. Time autorka signalizira hibridni status pesama. Muški i ženski glas, mada artikulisani u nizu odvojenih pesama od kojih svaki ima svoj naslov, obraćaju se onom ženskom, odnosno muškom drugom. Poezija, proza i drama često u središte lirske/narativne/dramske kon-

strukcije postavljaju heteroseksualnu ljubav i kompleksne heteronormativne ljubavne zaplete. Za potrebe poetskog modusa govora o heteronormativnoj ljubavi, naša autorka koristi dramski modus, koji se zato očituje kao hibridni spoj sa poetskim modusom. Čitajući ove pesme-monologe možemo rekonstruisati priču o ljubavi, neverstvu, žudnji i neuspehu u ostvarivanju ljubavne veze. Poetsko-dramski monolozi obiluju književnim referencama, od kojih bih samo pomenula Šekspira, koji se može shvatiti i kao autoreferencijalan čin autorke koja svesno radi u poetskom modusu sa drugim – dramskim – žanrom.

Književnost se definiše i kao mnemotehnika. Ovo je važno napomenuti jer autorka u *monološki-lirski-narativ* upliće reference na različite istorijske događaje od lokalnog značaja. Ali pre nego što se pozabavim referencama, napominjem da ova sintagma ukazuje na složenu posredovanost (uslovno rečeno) narativnog zapleta koji u procesu čitanja, koje uključuje vremensko trajanje i postupnost, pred našim očima pojavljuje kao mozaik, sačinjen od mnoštva narativnih fragmenata. Pomenuti ljubavni zaplet se postavlja u geopolitički kontekst dramatičnih promena koje su se odvijale u nedavnoj istoriji crnogorskog društva, jednog od jugoslovenskih/postjugoslovenskih društava koja su stihijskim ratovima ulazila u postkomunističku tranziciju. Sećanje na nekadašnji zajednički kulturno-politički prostor, na značajan deo *naše* (jugoslovenske) zajedničke istorije, suptilno je utkano pominjanjem geografskih toposa tog nestalog geopolitičkog prostora, koji savremeni politički tokovi nastoje da obrišu. U tom smeru funkcioniše niz referenci, poput *srpa* i *čekića* koji su u konkretnom stihu povezani sa „vašom 'Novom' revolucijom“; zatim se pominje nekadašnja zgrada „Pobjede“, Slavonija i Panonija, zakletva pionira Maršalu, Titova parada, itd.

Kada pesnici pišu poeziju, pozicija muškosti se podrazumeva kao norma, ali kada pesnikinje pišu, one često, ukoliko su rodno osvešćene, rade sa konstrukcijom roda. Najpre treba reći da je muški glas u poeziji dugo bio normativan, da su autori imali zagarantovanu hegemonu poziciju, te su s lakoćom mogli artikulirati i muški i ženski lirski subjekt. Žene su morale govoriti iz ženskog lirskog subjekta koji je po sebi u rodnoj hijerarhiji na polju poezije zauzimao inferornu poeziju [pomenuću neslavno uverenje da žene nemaju umetnički genij i ne mogu proizvesti umetničku vrednost (Đurić 2009; str. 67-85)]. Tokom 20. stoleća pesnikinje su se izborile za pravo na autorski glas i za pravo da u poeziji mogu artikulirati i žensko i muš-

ko lirsko ja/lirski glas. Ovo pravo je iskoristila naša autorka artikulirajući muški i ženski pesnički subjekt. Čineći to, ona ide korak dalje, tako što ova dva glasa dovode u pitanje demarkacione linije koje stereotipno odvajaju rodne pozicije iz kojih govore. Važno je naglasiti da se ovo izvođenje kritike rodničkih pozicija odvija u crnogorskoj postjugoslovenskoj kulturi, koja se smatra jednom od tradicionalno najpatrijarhalnijih. Patrijarhalne kulture ističu muško junaštvo, a muški subjekt ove poezije govori o sopstvenom dezerterskom u jugoslovenskim ratovima devedesetih godina 20. stoleća. Ženski glas isto tako (kao i muški) ističe junakinjinu snažnu poziciju koju opisuju kao zauzimanje muške subjektaske pozicije, a sve se to dešava, lirski subjekti nam objašnjavaju, u globalnom savremenom kontekstu u kojem žene gube ženskost, dok se stalno ukazuje na značajan aspekt savremene komunikacije koja se odvija posredstvom društvenih mreža. Autorka pominje niz gradova od Njujorka i Moskve, do crnogorskih lokaliteta, mapirajući kosmopolitski shvaćenu savremenost. Ona takođe ukazuje na lokalnu epsku paradigmu, koja sadrži i kritički stav i konstataciju stanja ("Čitao sam je kao poeziju naših crnogorskih gora / čistu žuboravu epiku"), a iskazan je i kritički stav prema mitskoj (herojsko-patrijarhalnoj) tradiciji plemena u kojoj se žensko shvata kao „tuđa večera“. Ipak, pošto je crnogorska poezija sad već neupitno u savremenoj (modernističkoj) paradigmi, odnos prema tradiciji je i kritički i ozbiljan i neutralan i pomalo parodijski – otuda pominjanje i usmene epske tradicije, posebno ženskih likova (veštica, Anđelija, Gojkovica...), kao i autora i likova pisane književnosti, poput Andrića i Lalića ili Anike.

Poezija Stanke Rađenović Stanojević je sasvim drugačija. Ova autorka kao da baštini tradiciju moderne poezije malarmeovskog tipa, koja svoj vrhunac dostiže pedesetih i šezdesetih godina 20. stoleća sa srednjoevropskim autorima poput Paula Celana ili Ingeborga Bahmana. U duhu terminologije hrvatske pesničke kritike moglo bi se reći da je u pitanju *poezija iskustva jezika* (Mrkonjić, 2009; str. 19). U ovoj poeziji kao da referent nestaje i sam *pesnički jezik* je postavljen u prvi plan kako bi demonstrirao svoju raskošnu *proizvodnu moć*. Dok realistička ili veristička poezija [u terminologiji srpske pesničke kritike (Đurić, 2010; str. 162)] sa jezikom postupa kao sa prozirnim medijem koji nas odmah upućuje na izvanjezičku stvarnost, poezija usmerena na jezik, nasuprot tome, stalno nas vraća jeziku i njegovoj generativnoj moći da stvara značenja i čitave jezičke svetove.

Stanka Rađenović Stanojević razvija *autoreferencijalnost* na mnogim razinama svog pesničkog diskursa, počevši od stvaralačke ideološke pozicije koju su zastupali mnogi pesnici da je umetnost područje *igre*, a igra referira na bezbrižno detinje doba i beskrajnu slobodu. U ovoj paradigmi, realnost se suprotstavlja snu, što i naša autorka čini, gde se realnost odnosi na surovu društvenu stvarnost, dok je san područje umetničke slobode. U sledećem koraku autorka usložnjava ovu binarnu opoziciju, jer se san suprotstavlja priči, mada su i san i priča fikcionalni, njihovi mehanizmi nisu istovetni, ali se mogu podudariti, ako poezija tematski koristi snove ili, kao u nadrealizmu, ako se mehanizam sna u asocijativnom povezivanju upotrebi kao pesnički postupak. Da je pitanje razgraničenja još složenije pokazuje kada se ukaže na „rub prostora za pisanje / sasvim malog formata“. Jer priča se vezuje za pripovedne žanrove, prozu i roman, dok je poezija mali žanr u čijoj je srži poetika, implicitna ili eksplicitna, ali uvek u poziciji moći, odnosno vidljivosti, dok je u prozi ona najčešće nevidljiva, a to znači skrivena. Poezija se naime bavi „ljepotom“, a ona je učinak označiteljske moći – zvuka jezika i poretka jezika – da generiše smisao. Reč je o „unutrašnjim dekoracijama“, u kojima „neobuhvat žuri“ i u kojima se remeti sintagmatski lanac označitelja u rečima poput „godiroj“ ili „ničijabjelostinigdost“. Zato sa aspekta racionalnog pristupa jeziku, ili drugim rečima, sa aspekta humanističkog shvatanja jezika da je on uvek proziran, inertan medij koji jednoznačno upućuje na vanjezičku realnost, ovaj pristup poeziji može se shvatiti kao „govorenje koještarija“.

Ova vrsta poezije odlikuje se i umetničkom samosvešću, zato u nizu pesama autorka na različite načine objašnjava svoj postupak. Ona ga je svesna te zato nailazimo na nizove *autoreferencijalnih* i *autorefleksivnih* stavova, često uobličениh kao metafore. Njihov je status dvostruki: status eksplicitnog poetičkog stava koji razotkriva pesnički postupak (status *metajezika* ili jezika drugog stepena koji govori o jeziku prvog stepena), a istovremeno ti iskazi funkcionišu kao *prvostepeni jezik*. Među najkarakterističnijim su sledeći stihovi:

„Razvodnjavam jake misli;
rastočene po uglovima
magnetizmom sakupljam...“

Ono što bi funkcionisalo kao jasan, logičan iskaz rastaće se, a zatim se snagom pesme kao jezičke mašine (da parafraziram Vilijama Karlosa Vilijamsa) sakuplja, jer jezička mašina u poeziji djeluje kao magnetno polje koje raznorodne čestice oblikuje u manje ili više povezane/nepovezane jezičke poretke. Autorka govori o nužnosti pisanja, zatim o pisanju kao „nužnom zlu“; time pokazuje kako se jedna umetnička pozicija koju su zastupali modernisti 20. stoleća može iskazati pokazivanjem moći jezika da stvara značenje. Na koji način? U tri uzastopna stiha koristi se isti koren reči, koji u kombinaciji sa drugim rečima ima drugo značenje (postupak koji su koristili i ruski kubofuturisti):

„I pisanje je nužda.
Kockanje sa nuždom.
I nužno zlo“

Svaka od pesama naše autorke funkcioniše kao neka vrsta *ars poetike*. Kao primer mogu poslužiti i ovi stihovi:

„Pobjegne li riječ
U pjesmu,
oslobođena porijekla
i pijačnih deklaracija“

Riječ iz funkcionalne komunikativne jezičke sredine svakodnevnog sporazumevanja („pijačna deklaracija“) „bježi u pjesmu“, gde se oslobađa utilitarnosti ili, kako to autorka kaže, oslobađa se svog „porijekla“, te zadobija apsolutni status, a taj status jamči aktiviranje njenog kreativnog potencijala. To aktiviranje počiva na još jednom eksplicitno izrečenom principu, koje je odlika poezije kao žanra, a posebno poezije jezičkog iskustva: princip sažimanja ili kako preneti optimalnu poetsku informaciju minimalnim jezičkim sredstvima koja obuhvataju kompleksno vizuelno aranžiranje pesme u strofe i stihove kao veće jezičke jedinice, pa do onih manjih jedinica: sintagni, reči, slogova i fonema.

Rukopis Marije Krivokapić opet se pokazuje u svojoj različitosti u odnosu na rukopise Katarine Sarić i Stanke Rađenović Stanojević. Postupke *usmenih pesničkih kultura* ova autorka na zanimljiv način transponuje u pesnički *tekst stampane kulture*, što je ujedno najista-

knutija odlika ovog segmenta knjige. Pa ipak, kada se ovaj segment u celosti pročita, deluje eklektično, jer se u različitim pesmama aktiviraju drugačiji pesnički principi, mada treba istaći da su pesme smišljeno poređane u jedinstvenu celinu.

Usmenost kao odlika ove poezije pokazuje se u govornoj frazi, markiranoj, kao i u smenjivanju dužih i kraćih stihova koji kao da su tu da bi sugerisali govornu melodiju usmene književnosti koja na više razina funkcioniše *formulaički*. Izraz *formulaičko* može se odnositi na ustaljene fraze kao i ustaljene stihovne obrasce. S druge strane, na planu motiva i toposa, insistiranje na ruralnom u mnogim pesmama još jedan je signal koji upućuje na usmenu kulturu, na koju upućuju i posebna stilska sredstva koja potiču iz usmene poezije. Ti izrazi, sintagme i rečenični sklopovi/zaokreti mogu se shvatiti kao upotreba izvesne *naivnosti* usmene kulture u alogičnom jeziku, jeziku zagonetki, koji nam se povremeno može učiniti gotovo nadrealnim. Kao primer navodim stihove iz prve pesme:

šta ćeš ružo moja
ako ti haljine gavrani dignu kad otvoriš svoje oči
snene
ljepoto nećeš spivat
više

Minuciozni rad sa jezikom, simbolima, ritmom i intonacijom deluje začudno. Sklopovi reči su alogični, sa brzim smisaonim zaokretima/preokretima i stalnim obraćanjem nekome ko je tu da čuje ono što se izgovara, bilo to ljudsko biće ili biće-stvar iz prirode ili je to deo ljudskog tela koji se osamostaljuje, gotovo personifikuje, postajući važan po sebi mimo svoje funkcionalnosti, na primer u stihovima:

trči ružo
ludo jedna
saplići se
nije ovo
jedini čas mira

ili

a znam da nemaš više ruke što ko lotosi se otvaraju
ka svijetu

ka meni
 ne znam znam
 moraš imat krila
 pa se okrenem na drugu stranu

Ovakav pesnički postupak bi se u kontekstu jugoslovenske kulture mogao povezati sa upotrebom folklora u pesmama Vaska Pope u periodu borbe za ponovno uspostavljanje modernizma u uslovima socijalističke Jugoslavije posle Drugog svetskog rata. Ali Popa je samo jedan u nizu pesnika koji su širom sveta modernistički model poezije izvodili uplitanjem tehnika usmene kulture. U konkretnom slučaju naše autorke, ovu bih tendenciju povezala sa njenim bavljenjem američkim starosedecima i njihovom književnom, posebno pesničkom kulturom u uslovima kada se teorije alternativnih modernosti i postkolonijalnosti/dekolonijalnosti zalažu za dignitet usmenih kultura različitih naroda. Naravno, uvek se može referirati i na crnogorsku kulturu koja je dugo u svojim okvirima u pisanom obliku zadržala temeljni uticaj folklora kao nezaobilazne epske matrice. Ovaj lokalni kontekst je, naglašavam, ovde samo fon na kojem autorka piše pesme, ali ona ne poseže, bar ne transparentno, za lokalnim folklornim referencama, koje bi bile temeljne za njen pesnički izraz. Naime, u malim kulturama kakva je crnogorska i sve postjugoslovenske, posezanje za lokalnim usmenim nasleđem najčešće znači zatvaranje u parohijalnost lokalnog kulturalnog konteksta. U tom smislu najjasnija je pesma „Riječ“ u kojoj autorka koristi reči severnoameričkog starosedelačkog naroda koji govori jezikom Cree, iz kojeg dolazi njen životni saputnik. I u ovoj pesmi se govori o moći riječi, kao u nekim pesmama Stanke Rađenović. Ali dok je u pesmama Stanke Rađenović moć reči definisana u okvirima zapadne moderne, koja nastaje u sekularizovanom svetu, proizvođači polje umetnosti kao polje duhovnosti u sekularnom dobu industrijskih revolucija i ubrzane urbanizacije, ovde je u pitanju shvatanje moći reči koja u usmenim zajednicama ima magijsku moć (a nije nevažno dodati da su se mnogi moderni pesnici na te zajednice i pozivali). *Magijska moć reči* je u specifičnom smislu *performativna*, jer kada se u ritualnim događajima reč izgovori, ona ima konkretne i simboličke učinke na učesnike u ritualu i čitavu zajednicu. U savremenoj poeziji možemo reći da ovakvo

shvatanje moći reči znači da pesnik i pesnikinja rade sa modelima usmenosti, pokazujući da su i one značajan deo svetske pesničke baštine i da prelaze granice tradicija iz kojih su nastale, postajući delatni model u transnacionalnoj pesničkoj produkciji. Zato autorka kaže:

naučih riječ,
koja će me svuda povesti,
van vremena,
riječ što ne znači ništa,
u kojoj se prepliće moje ludilo s
tvojim pričama, moosh
koju niko ne razumije...

Pa ipak, zapitaću se kako se u ovoj pesničkoj matrici javlja lokalna kultura i savremenost. Odgovor je: na dva načina. Jedan je posredstvom feminističkog koncepta ženske genealogije u pesmi „Pletenica“ u kojoj se pominju „vesna“, „tetka mileva“, „dana“, „tetka rosa“, „baba nata“, „rajka“, uz lokalni dijalekatski razgovor, poput rečenice istrgnute iz zamišljenog dijaloga protagonistkinja: „rajka je na pošo, nato, na pošo, sto sam ti puta rekla“.

I u ovoj pesničkoj matrici kosmopolitizam je značajan, te se zato pominju svetski značajni autori, poput Lorensa, Fride, Malog princa, gradovi Beč, Prag, Rim, američka država Kalifornija i slovenačka plaža. Nakon ljubavne pesme, stižemo do urbane savremenosti, u pesmama u kojima su, kao i kod Katarine Sarić, internet i društvene mreže pokazane kao važan deo savremene društvenosti, u raspravi sa prijateljicama o problemima na poslu, u pominjanju prijatelja koji postavljaju statute na svoje fb zidove i u konstrukciji ženskosti. Pominjanjem „ćerke koja je izašla iz puberteta“ obznaniuje da se ćerka želi okrenuti zdravim stilovima života. Kompletna medijska kultura se sada pokazuje kao središnja za naše životno iskustvo, što kulminira u poslednjoj pesmi napisanoj u odsečnim kratkim stihovima, koji u hibridnom kodu prepliću engleski (dodala bih globalni engleski - *globish*) i crnogorski jezik, uz pominjanje pojmova iz različitih segmenata savremenog života: svakodnevni upotrebni artikli, medijska kultura, ekonomija, lokalne i globalne medijske ili političke ličnosti.

Na kraju, opusi naših autorki postavljeni su inteligentno jedni pored drugih, uspostavljajući za nas koji ih čitamo međusobni di-

jalog. Dijalog se odvija na nivou pesničkih strategija, koje su danas pune iznenađujućih mogućnosti i kombinacija. Čitati ovu knjigu uzbudljiv je doživljaj koji angažuje naša čula i naš intelekt. Možete je čitati kao dobru poeziju, uživajući u umeću baratanja jezičkim materijalima, ali ona vas poziva i da razmišljate o tome kako se poezija danas sve može suočiti sa savremenošću koja je pluralna, fleksibilna, u stalnom protoku i nepredvidljivim kulturalnim interakcijama.

Dubravka Đurić

Literatura:

- Đurić, Dubravka - *Poezija teorija rod*, OrionArt, Beograd, 2005.
- Đurić, Dubravka - *Politika poezije: Tranzicija i pesnički eksperiment*, Ažin, Beograd, 2010.
- Ivezić, Danilo - *Koret na asfaltu: prva antologija crnogorske ženske poezije*, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Zagreb, 2013.
- Jovanović, Borislav - *Crnogorski književni ubranitet - Nacionalna literatura na prelazu milenijuma - eseji, prikazi, članci*, Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Cetinje, 2005.
- Mrkonjić, Zvonimir - *Suvremeno hrvatsko pjesništvo: Novi tekstovi (1970-2010)*, VBZ, Zagreb, 2010.
- Vorgić, Marinko - „Jesu li bogovi manji ako je štikla veća“, „Vijesti“, u dodatku „Art“, Podgorica, 19. april 2008.

Poezija Sandre Đurbuzović

Manitutulja, Heroj, Drugi muž, Badem oko moje pjesme su Sandre Đurbuzović koje čine poetske graničnike zajedničke zbirke poezije „Personalni karusel: šizofrena zbirka“. Svaka od ovih pjesama uklapa se u misaoni poetski sklop, a koji u ovoj Zbirci prate *četiri godišnja doba* u životu svakog ženskog bića, na način kako su svojom poezijom ta *godišnja doba* ispisale svojim stihovima Sandra Đurbuzović, Tanja Rađenović Stanojević, Katarina Sarić i Marija Krivokapić.

Pjesme Sandre Đurbuzović ispisane su takvom snagom da traže da im se, u ovom vremenu malo naklonjenom poeziji, vraćate i čitate ih jer se sa svakim novim čitanjem otvaraju njihova nova značenja.

Manitulja – Ako za riječ možemo reći da ima svoju kolijevku iz koje raste, onda je upravo *Manitulja* ta neobična poetska kolijevka riječi. Kada se promišlja o značenju riječi u tradiciji helenske kulture (onako kako je tumačio čuveni helenista Miloš Đurić) da je logos, odnosno riječ, izvedena iz glagola legein, što znači da se nešto sabere ili skupi, ali i kaže, odnosno imenuje na pravi način, promišljajući u ovom kontekstu, za *Manitulju* možemo reći da u sebi nosi upravo ova značenja i time pokušati donekle razotkriti tu zagonetnu privlačnost ove neobične pjesme.

Kako se može prepoznati logos poezije Sandre Đurbuzović? Riječi – manitulja, kastigulja, ugasnica, bezočnica i mnoge druge slične njima, Sandra Đurbuzović je sabrala na jedno mjesto, dokazavši kako se čuva iskonsko biće jezika, njegova istorija i korjen i kako se baš preko takvih riječi može imenovati najtananija misao, misao o ljubavi. Sandra Đurbuzović *Manituljom* razotkriva kako stare, danas gotovo arhaične riječi crnogorskog jezika imaju sposobnost uskrsnuća, ako njihovo značenje pronađe misao kojoj su te riječi najbolje moguće ruho.

Koje je novo značenje sobom donijela *Manitulja*? Šta je i ko je ona? Ključ njenog značenja na samom je kraju pjesme – *Manitulja*

je drugo ime za ljubav. Ipak, *Manitulja* nije tek samo ljubavna pjesma. Osim ove, ona ima dimenziju duboke, refleksivne poezije. Njena misaonost je skopčana sa poimanjem fenomena ljubavi. Ono što čini njenu neobičnost i originalnost jeste u tome što je njena misaonost zaodjenuta u pjenušavo ruho smijeha. *Manitulji* se mora pokloniti osmijeh jer ga ona u svoj svojoj ozbiljnosti daruje čitaocu.

U semantičkom smislu *Manitulja* je i rana mladalačka ljubav, ali i ljubav Adamovog rebra. Ona je istovremeno i lijepa i avetna, i vila bez pameti, ali i vječna zagonetka kojoj pamet, stara pola vijeka, ne može razabrati tajne. *Manitulja* je razigrana i neuhvatljiva sve do posljednjeg stiha u kojem se razotkriva kao „pusta rana“. I zato za *Manitulju* se može reći da je ona sjaj i tama ljubavi. *Manitulja* je čaša meda i čaša žuči.

Heroj (Orden jugoslovenske velike zvijezde) – Ovo je pjesma koja razotkriva suštinu fenomena ljubavi žene, ljubavi koja je istovremeno i racionalna i idealistička. Zanimljivo je da je pri tome pjesma sva u znaku varljive ironije na ljubav. U *Heroju* je data formula suštine ljubavi viđene iz ugla žene koja voli. Njen heroj je paradigma ljubavi jer on je razlog da mu se kaže „moja desna ruko i moja lijeva strano“. Zanimljivo je s koliko vještine Sandra Đurbuzović uspijeva da u jedan stih smjesti dvije misaone tradicije, dva, uslovno kazano, misaona arhetipa. Na jednoj strani je patrijarhalna tradicija u kojoj je arhetipska hristolika nit vjerovanja u desnu stranu kao stranu oslonca i bezuslovnog povjerenja. Na drugoj strani stiha je lijeva strana ljudskog srca, strana ljubavne poetske misli na kojoj počiva svekolika tradicija pjesničke mašte kojom je ispisana ljubavna poezija.

Ipak, heroj u ovoj pjesmi je samo jedan titraj, jedan kratki dah od srećne ljubavi; on je, ipak, sve ono što ljubav čini *pustom ranom* iz *Manitulje*. Zato se *Heroj* i *Manitulja* mogu čitati kao pjesme koje imaju zajednički korjen – pisane su iz ugla jednog, običnog, malog ljudskog života kome jedino ljubav može dati smisao i istinsku vrijednost.

Drugi muž – Pjesma *Drugi muž*, poput *Heroja*, ali i pjesme *Badem oko moje*, uključuje u sebe elemente poeme jer u njoj, u izvjesnom smislu, imamo narativni diskurs. *Drugi muž* je u stvari neprestana priča o prvom mužu, oni su jedan drugom istovremena identifikacija

i negacija. Ova pjesma je gorka ironija na bračnu ljubav u kojoj muž sam sebe svjesno upropaštava i postaje „muž u ostavci“. Zanimljivo je da su likovi muškaraca u poeziji Sandre Đurbuzović uvijek pomalo obezglavljeni; ma koliko im davala dimenziju muževnosti, oni su neprestano na krivudavim točkovima svog životnog bicikla, bez jasnog pravca, uvijek baš kao u stihu „malo tamo-malo vamo“.

Drugi muž podsjeća na Preverove *Neke stvari i ostalo* jer sve je podložno podsmijehu, posebno ono što podrazumijeva uobičajeni rekvizitarij jedne svečane porodične večere u kojoj su parovi unaprijed „...već bili spareni“. *Drugi muž* je ljubavna greška koja iznova pada na popravnom ispitu koji se uzalud osmišljava, ali, uprkos svemu, drugi muž traje jer on je, ipak, muž koji je u srcu, pogotovo kad se nepoznatom mladiću predstavlja prezimenom one kojoj je taj isti drugi muž „u srcu postao muž / Davno prije nego [su] se po treći put sreli“.

Badem oko moje – I ova pjesma, kao i prethodne, potvrđuje jedan prepoznatljiv element poetskog izraza Sandre Đurbuzović, a to je da se u njenom prvom sloju koji je ljubavna poezija, ugrađuju neki sasvim novi misaoni konteksti, često neočekivani u njenom opštem ljubavnom okviru. Ova ljubavna pjesma ima ispovjedni ton, dijalošku notu - obraćanje nekom ko se voli, što sugerira i sam naslov pjesme.

Badem oko moje je ljubavna pjesma u kojoj, svjesno ili ne, Sandra Đurbuzović ugrađuje dva psiho-sociološka fenomena koja su odredila identitet čovjeka s kraja dvadesetog vijeka, a ponajviše čovjeka sa sredine dvadesetih godina dvadeset prvog vijeka. To su fenomen renegatstva i fenomen krize identiteta. Otpadništvo, kako u jednom stihu pjesnikinja identifikuje izvanjca, po svom automatizmu u sebe uvlači dvostrukost identiteta. I jedno i drugo reprodukuju raspolućenu psihi i čovjeka koji je na kraju izgnan iz samoga sebe.

Taj pojam raspolućenosti u pjesmi se lako detektuje riječima ovamo i tamo; u svemu je rascjep, čak se, kako stihovi kažu, ni posmrtnim ostacima ne zna gdje će im biti bolje, ovamo ili onamo. A to ovamo ili onamo, mi lako identifikujemo logosom, riječju Sandre Đurbuzović:

„/Код нас се овђен људи не спаљују,
ми једино умијемо за кијем изгорет/“.

Dok čitamo pjesmu, širi se njen značenjski razmak od prvotnog ljubavnog ka psihološko-sociološkom zapisu. Iako semantički razuđena, pjesma ima potpunu kompozicionu zaokruženost. Ona se na kraju vraća u prvotnu tačku naslova, u svoju ljubavnu teksturu, punu gorčine, melanholije i tuge. Iako *Badem oko moje* u njenom širokom narativu možemo čitati kao melanholično-ironijski tekst na udes čovjeka između dva milenijuma, čovjeka koji ne pripada više nigdje i nikom, pa ni samom sebi, ipak nas na kraju dočeka čista ljubavna lirika, prečišćeni bol koji se gnijezdi na mjestu svog prvotnog rođenja one žene koja je pod rebrom bila i koje će biti dokle je i ljudske potrebe za ljubavlju.

Ono što je odrednica poezije Sandre Đurbuzović jeste da se uvijek iznova može tumačiti. To je poezija koja je u znaku književnog teksta kao „otvorenog djela“, koje je dobro onoliko koliko ga čitalac doživi kao najbitniji odnos razumijevanja na relaciji ti i ja, baš onako kako ga je shvatao Umberto Eko u domenu književne teorije. I upravo *ti i ja*, suštinske su riječi-logosi poezije Sande Đurbuzović na kojima i leži prapočelo opstanka ljudskog roda, ali i opstanka književnog teksta kao onoga *ti* kome se čovjek obraća tragajući za mnogim životnim odgovorima.

Prof. dr Milena Radović Savić

I

DJETINJSTVO

VJEČNAJA

Da sam ja muško zvala bih se Lazar
a Ti bi mi tepala moj Laza maza kamikaza
Umirao bih zbog Tebe
i vaskrsavao u Tebi svakog trećeg dana
I nikad ne bih dozvolio da Ti dosadim
Ljubio bih Te uvijek istom snagom početka
od koje Ti klecaju koljena
Da sam ja muško Ti bi bila moja Dunderska
Sunderska
Upijala bi svaku moju riječ
kao Slavonsko more Panonsku niziju
Bio bih Te vječno žedan
a Ti mirom pomazana
Moja
vječnaja

Katarina Sarić

DJETINJE

Ne možete mi gledati oči.
Ni dušu.
Nikada više kao sad!
Čast i Čest!
Vragom?
Razgovarate sa mnom
dok sam nečujna!
Tako jedino zaslužuje svijet?
Ono...
od srca
rijedak je cvijet!
Jedino vrijedan!
Probudi dijete u sebi...
i kreni;
neka se igra, igrom, razigra, zaigra,...
I nikad ne spozna
svršetak sna.
Usred buđenja!

Stanka Rađenović Stanojević

...

šta ćeš ružo moja
ako ti haljine gavrani dignu kad otvoriš svoje oči
snene
ljepoto nećeš spivat
više

rat nas je u vrag otjera
sve

ti misliš da je meni lakše
da gledam kako se u navlake vežeš
da skriješ zatočene udi
od matere

i volim
za mojim grijehom niko neće plakat
i volim
što mi niko riječi ne otima

al te gledam ti još uvijek ludo trčiš
bjesniš višeš tražiš
trči ružo
ludo jedna
saplići se
nije ovo
jedini čas mira

Marija Krivokapić

...

Sanjam u tijelu ribe
sa krljuštima
pod žrvnjem Sunca
meljem sopstvena
krvna zrnca i
pretvaram u pjenu.
Sanjam u tijelu ribe
pod čempresima
proboden mjesec
pušta srmu
po vodostaju.
Sanjam u tijelu ribe
iz sopstvene glave
rastačem harpune
i budim se kao pjena
po obalama.

Stanka Rađenović Stanojević

MITOMANSKA

Oprosti...
Zamijenila sam te sa Njim.
/Nisam htjela/

Slučajno je bila noć Mladog mjeseca
tek što se rađao iz posteljice oblaka
kao krvav život iz materice
Novi list neke romantične stranice
u mojoj glavi.

Bacila sam nestrpljivo
babin biser iza ramena
Miraz za onog kojeg čekam
vjekovima:
Dao Bog da se zdravo sastavimo.

Krstila sam ga tvojim imenom
/i tada sam te iz prikrajka ugledala/:

DAJEM ZA TEBE I ZADNJI GROŠ

Stajao si nonšalantno oslonjen na onaj most iz Napoleonovog perioda
stiješnjen između dvije nove ružne trospratnice
/Imperija novogradnje je nicala ne vodeći računa o ruševinama...
zaštiti spomenika/

Oprosti...
nisam te slušala
U ušima mi je zveckao neki sitniš
Šibicara iz džepova
Kicoša... neka frivolna pretvaranja
sa revera prikačenog bedža sa slikom.

Skliznula sam u tu metamorfozu
načas otvorenu pukotinu vremena
„kao da u neki tanak san snesena bijah“
Kao da čitam Jelenina pisma Nikodimu

Ti si moja mala djevojčica
Moj život
Koliko košta njegov ostatak s tobom?
/bez kusura/
Koliko košta ova noć?

Šta kažeš za trampu?
Za biser moje babe?
Milion rubalja ispod Gučijeve haljine frivolnih prevara:

MIJENJAM STARO ZA NOVO

Oprosti...
Zamijenila sam te sa Njim.
/Nisam smjela/

Tvoj zveket šibicara sa zvucima trubadura... Onog kojeg čekam
vjekovima.

U džepovima ispod prašnjavog od silnog puta kaputa
skrivena od zlata

Jabuka.

Posula sam se šećerom po glavi

/da nam život sladak bude/

Prebacila jabuku preko krova

do mitskih daljina...

kroz obruč viteških turnira

/Nije trebalo sudbinu da prozivam/

Oprosti...
/Zamijenila sam jednu bajku drugom/:

PRODAJEM NOVO ZA STARO

I ostala zaglavljena na prološkom pragu

/već je bilo kasno da se vratim/

Biser su pojele svinje

i jedini trag do Njega

bio je izgubljen

/a moj Mjesec mlad vjenčan već za tvoj rever

za onu sliku s bedža u kojoj sebe „kao u zrcalu spazih“/
Dobio kaput džep
Našla vreća zakrpu.

Oprosti...
Zamijenila sam te sa Njim
/Bilo je slučajno/
Sa Onim kojeg čekam
Život cijeli
/Još jedan mit/

Katarina Sarić

PROČIŠĆENJE

Put je četvoroonoški hod
i hodočašće...
Telefon više nije
rukohvat,
ni glava monitor bez okna,
mjerna jedinica,
intravenozno ubrizgavanje misli.
Kruži bolje sutra
prirodom u materiji
i materici...
Zagrljaj rukavica servira
Da Ne Boli.
Apetit mi je napokon slab
i probava loša.
Dobročinstvo na meniju,
eutanastički smisao uvela lista...
Nutrina, nutricijent,
dom malenog gosta;
ostalo je ogromna, kalorijska laž
Bazalni moj...

Stanka Rađenović Stanojević

PUT

Ničija bjelost i nigdost
bosonoge rose trnom.

Pobjegne li riječ
u pjesmu,
oslobođena porijekla
i pijačnih deklaracija,
učinim zaokret
na fotografiji
i obratim je tebi.
Ali – tebi u sebi.
To odzvanja ponavljanjima,
i insekti se roje
u ogledalu.
Tad pognem glavu...
Opširno ti pišem,
jer svako sažimanje je
ušteđeni stih...
Razumijemo se u odgođenom roku,
stranputice, stratišta, gubilišta...

I potom
Put!

Stanka Rađenović Stanojević

EGZISTENCIJALNA

Još jedan moj dan je upao u tehničke probleme
I nije bilo signala
Mrzjelo me da se prebacim na neki drugi kanal
Da provjerim kablove
Kontaktiram operatera
Kontaktiram bilo koga
Mrzjelo me i da ustanem
Gađala sam ga daljinskim
Prijavile su komšije
Stigao je novi paket sa brzim protokom informacija
U moj grad
I dok je moja slika prikačena za banderu:
„Traži se živa ili mrtva“
Oticala u blatnjavu lokvu sa kišom
Čistači su pojurili da otčepe šahte
Da bi voda slobodno proticala
Iščaurila sam se da me ne nađu
Šutiram neku konzervu nogu pred nogu
U ušima mi odzvanja glas mog starog:
– Mora da ti je baba s Turčinom zgriješila ili su ti zamijenili u
porodilištu plahte –
Niko si i ništa
Na ujčevinu se lijenu uvrгла
Propuštam misli kroz kolutove dima
Pušim ko Turčin
Lijena ko lenjivac
Savijam se na boku
Pa s boka na bok
Prebacujem misli s jedne na drugu stranu
Tražim se mrtva ili živa
Nalazim se u paketu i slijepo sam mače
Koje niko ne želi i neće
Da usvoji
Koje prenose od tetke do strine
Da ne nađe put do kuće
Da ne progleda
Ulica bez broja

Mašinovođa bez stroja
Savršeni egzistencijal ništavila
U savršenom totalitetu
Sam svoja
Niko sam i ništa
Jer ne mogu biti bilo ko i bilo šta
– Ne možeš me mijenjati kao kanale na satelitskom prijemniku
Stari moj –
Još jedan dan upada u tehnički problem
Traži se daljinski
Živ ili mrtav

Katarina Sarić

•••

naučih riječ,
koja će me svuda povesti,
van vremena,
riječ što ne znači ništa,
u kojoj se prepliće moje ludilo s
tvojim pričama, moosh
koju niko ne razumije
jer nema nigdje da se čuje,
jer nema nigdje da se ode,
majeeh ntssinao, šta reći
pođi u cvijet,
neebeesh, dabweh
zabij se u kapljicu rose,
psheesh nibi,
probuši rupicu u slovu
da vidiš jiisatsheeden,
prepleti se kroz moje perle,
od ćilibara,
dala mi ih je tetka,
kojoj ih je dala njena strina,
budi ono okrznuće na jednoj, što
okrećem prema sebi da se ne vidi,
ne stidi se,
sakrij se iza uštavljenih resa
ntquin iuid,
budi konac u rubu haljine što
kad izviri sagorim žarom cigarete,
ionako nemaš kuda poći,
eto tebi bezbroj načina da odeš,
a meni riječ,
meegwehtch

Marija Krivokapić

Marija Krivokapić

HEROJ

(Orden jugoslovenske velike zvijezde)

Zakaćiću jutros na junačke mi grudi
sve svoje ordenje ratničkih pohoda srca,
te svečane dokaze mojih istorijskih pobjeda i poraza
Da te sačekam da ih vidiš –
Da me vidiš u punom sjaju, da se zoriš sa mnom –

Kućo moja, rode moj, srećo moja,
moja ljuta rano, moje Sunce,
moj ratni družo, saborče,
moj ranjeniče i snago,
moj okupatoru i zavojevaču,
osloboditelju i osvajaču,
moja pjesmo i moja zakletvo

Dajem ti časnu riječ,
da ću se sjetiti svih svojih ogromnih, velikih ljubavi,
uglavnom nemogućih i nepodobnih,
i onih običnih, mirnih, krotkih,
koje bolje pamte drugi,
i onih majušnih, nevažnih, neslavnih,
i onih kakoimbješeime, ugasnika, da im oca očina

Zaklinjem ti se da ću sve do jednog pronaći,
postrojiti u vrstu, red, stroj,
lijepo uglancati, ulaštati,
da se svaki orden sija ko tepsija
i poređati ih po važnosti, zasluži, značaju i veličini,
hrabrosti i junaštvu, dužini, kvalitetu i trajanju,

Moj maršale i vrhovni komandante
najljepših mi uživanja, smjehova i sanjanja,
bludnih misli, djela i nedjela,
činjenja i nečinjenja,
pomjeranja granica i osvajanja teritorija,
moja prva i potonja misli i primisli

Moj jedini od svih palih mi,
znanih i neznanih, mrtvih i živih junaka,
moja bijela zastavo predaje,
moj crveni barjače pobjede,
moj vrhovni zapovjedniče,
moja zaslužena spomenice,
moja desna ruko i moja lijeva strano,
Moj lični heroju –
sa svim zvijezdama, lentama,
mačevima i zlatnim vijencima
ovog malog, jedinog mi života.

Sandra Đurbuzović

II

ДЈЕВОЈАШТВО

СУКЊА-ПАНТАЛОНЕ

/пјесма за мачо-феминисте и толерантне/

Зашто си ме звао?

У гледање звијезда (оне ноћи кад си оробео
породични креденац) и украо
неке старе зарђале шкаре
Хтио си да потрајемо!

кажеш...

И да јавила сам ти се тад у сну
раскројила ти ноћ на двије ногавице
два облака за једну сукњу у панталонама
за један луцкаст експеримент.

Хајде баш да одлијепимо!

Од земље отцијепљени
да мјесечаримо одсад заједно!
У вијеке вјекова будућих што нам предстоје...
У вјечност да се закуцамо!

Не знаш

кажеш...

Како си и до сада ходао без мене
као на лијеву ногу
на баксуз
штаку
Вуцарао се у мрклом мраку
на оно кад се мора није тешко...

Задигни ту сукњу и полети са мном!

Сашићемо од ње балон
а ја ћу те носити...
уролану у десну ногавицу
Уролаћу те у задњу ризлу
повући у дим за пут
за пепео
на сиротињске земне остатке...

Распарајмо све репове!

Развежимо канапе!
Упаковаћу те као бебу кенгура
зечију шапицу
најзад пронађену амајлију...
За срећу!
допинг и допуну...
Против несанице!
вртоглавице!
падавице!

Да смо знали да ћемо се винути до бескраја...
(корак од седам миља)
до оног даље се не може!
Опасно по живот!

Све је почело као сан...
дјечија игра цијепања ногавица
неког инатног надметања
међу нама
(ко ће кога
ко први до циља
ко цара до дувара)
Та мала ситна кошкања
постала су крупна закуцавања
у наставку...

Зашто си ме звао?
Док трају залихе? Истекне допуна?

Носила сам те као наталожени траг сујевјерја
угриз страха на препонама
каменчић да жуља у ципели
комад среће давно стргнут с дјевојачког медаљона око врата
митску другу половину

Не можеш сама!
Не иде!

Тешке су моје цокуле од живог блата

пропадања
Бојим се летења!
Одмазде Богова!
Среће се бојим!
А хтјела бих да те волим!

Зашто сам пристала?
Зар да бих се од себе скрила
ушивена у твоје панталоне с почетка ове приче...
које на мене не личе
које други су кројили (за обоје)
један калуп иста мјера
А ја непотпуна
недозрела
нецијела...
Ниси ти Владимир! Ни ја нисам Марија!

А хтјела сам да потрајемо!
Жао ми је! Жао!
Да све бих опет поново!
Закрпила у нека нова сањања
сукња и панталоне овог пута
(не допуна по мјери морања)
Хтјела бих да наставимо!

П. С. Овог пута ја зовем тебе...

Катарина Сарић

ТИ

Прешла сам пут
 црној мачки,
 оној истој од јуче и накјуче
 (увијек је иста),
 ако ће повјеровати.
 Инспирацијом те чекам,
 по ко зна који пут,
 на скровитом мјесту
 Јавне Тајне.
 И не посвећујем се више
 поломљеним ситницама
 (пјеванија што су се шминкала поетиком)
 сем механичким потезима метлом.
 Дани, дани су...
 а вријеме им непријатељ.
 Затиснем силиконом главу,
 обојим се
 и промашим авангарду
 као годишње доба.
 Моје су странице тад недоступне,
 љуште их слојеви магле и хумуса...
 Понављање је маћеха,
 иако ходам без ципела,
 није по бонтону
 живот изазвати на парадокс.
 По зидовима плутају рибе
 и истражују свјетлости.
 Измигољим насупрот,
 док у ћошку Тајне
 празна столица
 засиједа о(че)кивањем,
 и учаурим се
 у наслову.

Станка Рађеновић Станојевић

Станка Рађеновић Станојевић

...

Самоодричем љутњу,
и то је вријеме изабраног поста.
Сјећање смо
будућег Живота.
И наши се возови
пруже редом;
на челу вагона исписан
живот у дидаскалијама,
а у ситним порама изливени
текстови метала,
одбијају се о жалузине
и шкрипе по таванима.
Увијек им недостаје
понеки чин
за склад.
И никада снове
не изводим у шетњу
по прузи,
да их не изгубим
у неком од чинова.

Станка Рађеновић Станојевић

ВАМПИРУША

Моја је пјесма мајеутички захват.
Мађијама зачета и рођена
/са записа за јаловице једног хоће/
Моја је пјесма чудо под капом небеском
/главом је пробила ванматерични зид
и сама себи на бабине дошла/
Пробила је и обије коре мозга
/и од тада је наставила главом да удара у штогод је стигла/.

Моја је пјесма моје теле у шарена врата.
И бик у црвено
/тврдо кувано васкршње јаје
из којег се легу кукавице/
Она фијуче кроз туђа гнијезда
и има шпијунске очи воајера.
А тврдоглавост једне мазге
/којој су кумовали цигани
кад су је оно грешком натоварили
на колица с гвожђуријом/
Па се тако накинђурена прапорцима возила кроз град
као неко дијете Прентово
на двије лијеве ноге.
Као губа с губавицом
паразит с пијавицом
руку под руку.

Моја је пјесма забодена Фрејзерова грана
у гркљан моје улице.
/Ни све друидске бајалице/ни чини моје покојне бабе/
замандаљен сандук вијенцем бијелог лука/
чак ни ђедова парадна сабља/
не помажу да је са себе згулим.

Моја је пјесма мој вампир.
/крв ми попи!/
Катарина Сарић

Катарина Сарић

...

ја и мајка лежимо на трави
под крошњом неког ораха
баба је увијек говорила да не ваља
али ми смо вољеле
ја јој читам, маргариту, малог принца, галеба џонатана
она се смије,
ја је питам, мама, свиђа ли ти се, да ли ти се свиђа
ја је питам, мама гдје си отишла
мрави, разне бубице,
касно је љето,
власи траве под нама пожутјеле
ал још лист ораха не опада
мислим да ме је питала једном
је ли тежак мирис ораха
ја не знам,
мама, мислила сам једном да јој кажем,
да сам ја тада мислила о мирису који је долазио из ујакове
штале
али не сјећам се шта сам јој рекла
знам да се она онда била окренула на леђа и грицкала неку
сламчицу

Марија Кривокапић

СЛИКЕ ПРЕД БУЂЕЊЕ

Уткала сам жуте пертле
у хладноћу дана.
По патосу лишћа
повлаче се сунца
бившег неба.
Прошлост умива обале
недосађане.
У свитање љетњег цвијета
испијен вревом и жегом јула
давни лик...
Истовремено,
на обали снивајућег камена
наше су собе водени зидови
у којима ријечи
миришу на трулеж.
Из прозорског окна
пружају се руке са будилником
који обзнањује ход по метафорама.
Устајем на лијеву ногу
и не бринем због тога.
Огледала у соби још дријемају...

Станка Рађеновић Станојевић

Станка Рађеновић Станојевић

МАНИТУЉА

Манитуљо моја мала,
Од рођења мученице,
Запела си, наврла си,
На срце ми, бестиднице.

Кастигуљо једна у дом,
Црна друго, угаснице,
Запечена испод ребра,
Стисну ми се, кукавице.

Нит' ромориш, нити збориш,
Само вребаш – издајнице,
Да покажеш св'јету лице,
Аветна ми љепотице.

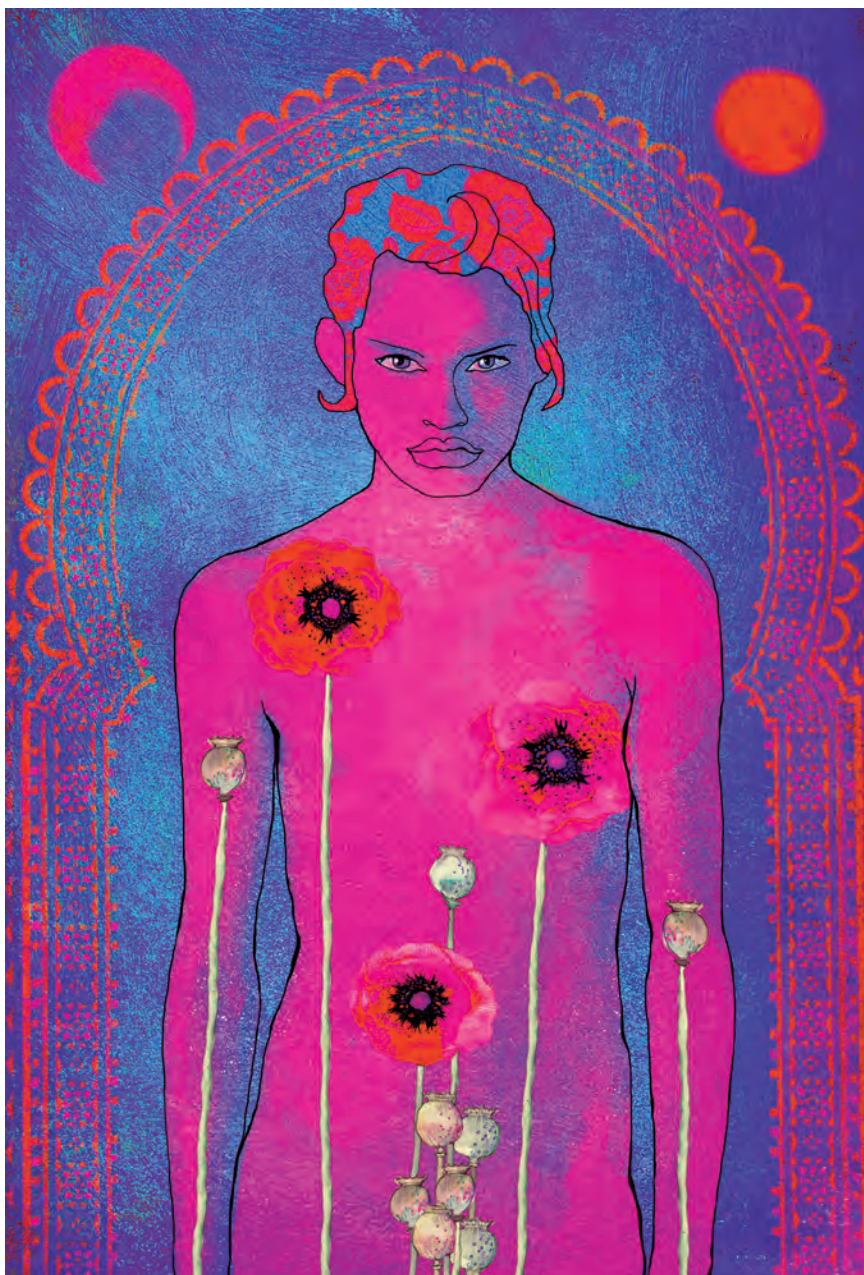
Безочнице безобразна,
Вило моја – без памети,
Ја те, срећо, пола в'јека,
Не умједох разумјети.

Гујо љута самоникла,
Несрећнице самохрана,
Тебе други зову љубав,
Ја те зовем пуста рана.

Сандра Ђурбузовић

III
ŽENA

KAJA SARASKAJA

Sjedjela je uvijek za istim stolom.
 Onim posljednjim u polutama iza prozora.
 Uvježbavala je neki kaligrafski potpis,
 jaka stvar.
 Kaja Saraskaja, umjetničko ime one koja čeka imaginarnog grofa a
 u međuvremenu grofuje poljima od kafanskih salveta
 /koje i dan-danas čuvam ispisane njenom rukom kao najdražu
 relikviju:
 Ekspонат u našoj kafani/
 Recitovala je u sitne sate Majakovskog i Cvetajevu
 dok se ljuljala sa stolice
 padala sa tanke žice plesačice.
 Ulazila je u visoke krugove pijanaca i masnih čaša dok su oni
 gledali kako u gaćice da joj uđu.
 Nikom nije dala da je izvede
 na nogama od stakla sama je uvijek odlazila u mrak.
 Drolja pijana,
 otpuhnjivali su je kroz kolutove dima, željni.
 Grožđe je kisjelo mrštili su lica lisičija u osveti, neoslađeni gorki
 zajedljivi...
 Znali su da im nikad nije pripadala.
 Želio sam žarko tada u piće da im pljunem svima:
 Kuća časti!
 Živjela nam Saraskaja,
 ah kakva bomba, riba do jaja!/
 Krišom sam za šankom plakao za njom
 noćima...
 Pojačavao bih česmu tad do kraja
 /dok sam ispirao zadnje čaše pred fajront
 da me ne čuju zlotvori/
 Bio sam za njih nevidljiv,
 Za nju
 neprotegnut u tijelu krutog vojnika.
 Osloni se na mene, htio sam da joj došapnem u noćima u kojima
 sam kovao teorije zavjere
 dok je ona čekala neke sumnjive prevoze

u dnu ulice Golootočkih žrtava
 oslanjajući se na neku napuklu štiklu i pipajući u mraku...
 tražeći oslonac za makar tu jednu noć.
 Sva protegnuta u tijelu, jedra i visoka,
 isturenih grudi kroz koje pucale su bradavice kao od trešnje
 koštice među mojim zubima.
 Da postanem mađioničar /želio sam/ pred čijim će moćima
 ulične svjetiljke popucati a mi se naći u potpunom mraku
 iza Gvozdene zavjese, iza kulise gdje ću joj pružiti ruku
 Nevidljivog.
 Na mjestu voljno, mili dječaće!
 Otpustila me je kao dijete sa sise nježno ali odlučno čim mi se od
 sna razdanilo,
 /Meni kukalom,
 Pajacu vojniku sa mrtve straže/.
 A htio sam do zuba da se naoružam da je zadržim da joj kažem
 da mogu i hoću da je zaštitim.
 Da stanem ispred nje pred streljačkim vodom, pred cijelim
 svijetom.
 Htio sam da joj budem Potemkin.
 Da nacrtam joj divna sela i niske bijelih ovaca.
 Da joj napišem Pjesmu nad pjesmama sam htio,
 Ja konobar šanker vojnik
 u stavu mirno vječitog raporta pred strahom ni da beknem nisam
 smio.
 /Šta će reći ljudi?/
 Samo bih je opčinjen gledao
 u noćima budnim,
 kao da puštam zmaja od kojeg i sam krila dobijam i vatru bljujem.
 Pustio sam da je razvlače masni i zadržgli
 debelim prstima kvazi umjetnika na revers,
 upodobljenih svinja koje joj nisu bile ni do koljena.
 Pustio sam ih...
 /Ni riječ u njenu odbranu nisam rekao čak ni onda kada su je
 jedne noći odnijeli na nosilima/
 Samo sam biser tiho razbio i bacio.
 Ja, poeta apologeta i zaštitnik
 vjetrenjača i noćnih pacova
 Pustio sam je...

Kaju Saraskaju
i njenu od salveta kafanskih grofoviju.
Kao da puštam zmaja, letim i vatru bljujem na nebu,
na zemlji neprotegnut u tijelu vojnika
pred posljednji raport ja još samo čekam.
I sebe da se odreknem
pa u ona dva metra sanduka
da se sitan protegnem.

Katarina Sarić

FAMOZNA „BUBA“ PRIPOVJEDAČA

Probudim se –
ni jedne linije
na dlanu!
Nalazim ih u kupaonici.
Sistem ogledala je pao –
desni klik i lijevi klik,
mrtva trka.
Ne otkucava ni princip
jin i jang
u sobi gdje pišem.
Paranoja u trendu,
rođenjem zadati tatu –
glasio je naslov članka
tog jutra – (jer samo se jutrom budim).
Ustati je, ipak, nemoguće,
ekstremitite je skratio
baš Franc K.
Lutajući gen
pronašao je kod sjevremenena,
uredno i čitko ispisan!

Što se desilo u priči,
a što sam usnila –
ne mogu spoznati
na rubu prostora za pisanje
sasvim malog formata.
Dodirnem poetiku
i odselim!

Stanka Rađenović Stanojević

PLETENICA

vesna se budi i proteže svoje savršeno depilirane udove
 i još jednom primiče obrazu svoje mirišljivo ćebence
 sinoć ju je na korzou marko pitao
 koji joj je omiljeni pisac
 vesna se nije mogla sjetiti ni jedne pametne reference
 ali nije važno
 ispratila je rast malja na svojim nogama
 turpijom izravnjala nesavršenosti noktiju
 ulazila i izlazila iz kupaćih kostima, šorceva, haljina, farmerica
 beskrajno pred ogledalom u takozvanoj „bijeloj sobi“
 njenoj, sobi princeze
 uz koju je išla maskara i srebrnkasti sjaj
 i crvene starke
 tog jutra je tetka dana spremila knedle s pekmezom od šljiva
 koji joj je zimus dala komšinica bula iz stare varoši
 i objavila raštan za ručak
 tetka mileva pušila je i vezla naspram zamišljene muštre
 a dana se žalila kako svaki drugi dan pere zavjese zbog bazda
 milevinog duvana
 vesna je mislila kako tetka mileva stvarno mora biti prava
 umjetnica
 a nježna šaka tetke rose, za kojom su visile narukvice od ćilibara
 okrenula je prema sebi vesnino lice
 iz kojeg se čitalo
 „šta je tetka“
 baba nata uvijek je pitala za rajku, vesninu majku
 baba nata sjedjela je u sofi nedaleko od trpezarijskog stola
 slab živac u leđima pogurio je cijelu
 te stolu nije pristupala
 a kad je ležala to je bilo uvijek na jednoj strani njenog starog tijela
 i svi bi se smijali kad bi vesna rekla da je baba nata tanja s lijeve strane
 „rajka je na pošo, nato, na pošo, sto sam ti puta rekla,“ kaže dana
 mileva prevrće šolju
 „a dano, boga ti, đe je rajka, ne viđeh je jutros“
 „a muči beštijo stara,“ kaže dana i rasprema sto
 „a đe je rajka, dano, je li bolesna, je li ko uvrijedio dijete“

„na pošo, jesi gluva“
„rajka, je li dano“
„ada nije sveti petar“
„dobro,“ kaže nata
„nadalnice,“ skače vesna u babino krilo
„pričaj nam kako si se kibicovala sa dedom milošem
mogu li ti rasplesti pletenice“

Marija Krivokapić

PUTNIČKA

Putujem...
za kafu vremena nemam
(čak ni za staničnu upotrebu toaletnu)
za cigaretu.

Putujem...
žuljaju me pršljenovi ispod teškog ranca
svrbi me Sahara po leđima prosuta
svrbe me i biseri iz dlanova džepova.

Moja kičma
težak uspon Himalaja je
prostrt
duž konopca sa potiljka.

Putujem...
uzleđno
uzkonopčeno
uzmučeno.
(Od dupeta do glave
dug je put).

Katarina Sarić

NA DVIJE STRANE SVIJET

Opiti umrtvljivanje
i hvatati vazduh
zabave radi,
kao riba na suvom...
Srce ne poznaje hod mimikrije
ispod jesenskog pejzaža
koji kotrlja jedre sjenke
i jedra
u istoriju nepovrata...
Ta slika kaže:
„žudim, da budem pjesnik
u tvojoj pjesmi, (ne)ostvaren“...
Dar žile životnosti
otiče u okean koji poznaješ.
Mirno more,
kapa dolje,
sanjaj:
na jugu sjever
u jurišu naslikan...
Dok ljubim
praznohode...

Stanka Rađenović Stanojević

DRAMA QUEEN

Zar si morala baš od svega Šekspira da napraviš?

Ti, tragikomična figuro, smiješna mala iz Budve koja bi mene životu i ljubavi da učiš i koja si se, navodno, a koga lažeš??, – s istinom vjenčala.

„Gnoti sauton“ ponosno mi pokazuješ tatoo na prstenjaku desne ruke, ti ćeš za istinu u krv do koljena da zagaziš?

(Ne zasmijavaj me, molim te)

G-đice teatralna, nisi mi nikad ni bila zanimljiva, evo ti jedne istine za kraj, možda je i svariš.

Smarao sam se te sipljive budvanske novembarske noći, (let sam pomjerio još prethodnog dana, račun mi je bio blokiran, da, nije to imalo veze sa tobom, nažalost) razlozi za tugu su uvijek banalno prozaični, nimalo lični.

Vidio sam te kako prolaziš bulevarom, lepršavo i lako (kakva iluzija).

Odmah sam te poznao (sa Facebook-a nego kako?), mora da je ovo ona gromka g-đica bez dlake na jeziku, pa rekoh, hajde, neka nam se jezici izmiješaju, noć je bila tako dosadna, da izludiš.

Da nisi odmah pristala i na moj poziv dojurila, onako sva naoružana, možda bih te sam razotkrivao.

(Evo ti istine, još jedne).

Kao stidljivu voćku do pupoljka, ali ti si bila bodljikava žica, nakostriješena.

Nasrnula si na ovu nježnu strast u zametku grubo, kao neka tragikomična groteska Šekspirovog teatra, muškarac sa perikom i sisama.

(I potpunim odsustvom stila i smisla za taktiku).

Zainatila se da razotkriješ mit o mačo-menu sa najpopularnije društvene mreže, krinku da mi strgneš, ti, mala iz Budve?

(Ne zasmijavaj me, molim te)

Nije ti ništa značilo što sam baš tebe pronašao? Nisu te učili na tom fakultetu Sveta Marovića ispred kojeg si mi zakazala brzojavljenski sastanak, da između redova čitaš?

(Kako sam se smijao tom vašem iskvarenom akcentu i hermeneutičkoj filozofiji a kako srećan bio kad sam otkrio porijeklo tvoje i moje zajedničko, hercegovačko, 12 v. Konavle)

Baš sam htio, da si me pustila da izđikljam kao voćka stidljiva koja bi na sunce posle mnogih godina studenih ljeta, htio sam da te

možda baš i prstenujem,
 ma sve sam htio da si umjela sačekati !
 Ali ti si morala baš od svega Šekspira da napraviš.
 I od poljubaca koji na ugrize liče i još me bole i usta krivim u
 romb kada žvaćem samo da putanju jezika sa kruga i tebe kružne,
 oble a nedozrele skrenem i da te, gorku ispljunem.
 G-đice teatralna, gorčiji plode bodljikavi, nedozreo.
 (A htio sam da te topim dugo i nježno, prošla si pored mene sva
 lepršava i laka, oh kakva iluzija, kakva varka!)
 Eto ti još jedne istine, one tvoje, vjenčane, pa je kroz prsten
 provuci. Pa se pred njom sad svuci.
 Supstitucija za ljubav je to, žalosni Šekspire moj, danima si
 smišljala kraj,
 za tebe je ljubav bojište i osveta, krv do koljena u koju bi ti, po tu
 tvoju famoznu istinu, neustrašivo da zagaziš?
 (Tako me zasmijavaš)
 Moj je bio početak, kraj ćeš ti, muški grubo, zacrtati i u visokom
 stilu nasrnuti opasana bombama na moju tvrđavu (uh, jaka ti je
 bila taktika) ti, tragikomična kreaturo.
 Kad već odlaziš, nauči da mostove za sobom spališ.
 (Šta mi sad tu cmizdriš?)
 A nisi mi nikada ni bila odveć zanimljiva (boljeli su te moji
 komentari našim zajedničkim Facebook prijateljicama, opušteno i
 lako ćaskanje?)
 Da, sa njima je bilo lako, evo ti još jedne istine za kraj: priča je
 tvoja teška kao crna zemlja, kao krv, kao
 Šekspir.
 Ne, nisi mi nikad ni bila zanimljiva. Mala, smiješna iz Budve.
 (Koliko si semafora prošla pa da umiješ na žutom sačekati?)
 Važno je da si ti, u ime istine, srušila svu moju taktiku i sve što ti
 nikad napisati nisam htio, niti smio. Ja, mačo-men i već brendirani
 Facebook zavodnik (tvoja kovanica), da,
 sa njima mi je bilo lako, istina (toliko lako da ih ni osjetio nisam).
 Za tobom sam mjesecima, godinama, mostove spaljivao (kad već
 ni to nisi sama do kraja umjela).
 Eto ti još istine jedne, pa probaj da je među redovima uloviš.
 I nemoj (ako je i nađeš) da dođeš tu da mi opet cmizdriš.
 I od svega opet Šekspira da napraviš.

MRAČNA STRANA DUGE

Sunčano i prazno
 bez promjene,
 zadržće se...
 Krenuti iz čovjeka
 na put
 teška noćna mora...
 Nebohvat žuri
 izmicanjem u nepovrat,
 zbog pretjerane upotrebe
 unutrašnjih dekoracija.
 Vraća se poeziji
 god i roj.
 Stroj u opomeni
 i pljesku.
 Odšeta um
 i vrati se razgoropađen,
 pa zasjeda mojoj glavom.
 Ako prođem ispod duge
 (prezirem kad telefonski poziv
 prekine (t)okove!)
 sve mi želje pojede
 mjesto obroka...
 I ostanem na pučini
 sa morskom bolešću.
 U potrazi za oblikom,
 promašim slovo i
 latim se oblaka
 da me jezdi
 mračnom stranom...
 Zasljepi sjaj
 na situ
 kojem pripada
 zlato...

Stanka Rađenović Stanojević

OKEY!

dakle, usljed nedostatka razgovora vesna se folirala da je dobra
domaćica

ali to znamo iz prethodne pjesme

vozala ga morima

mahala s aerodroma s kog nikad nije odletio

pa dobro, reče, gost je gost – nešto se moralo raditi s njim

pentrala ga planinama

pričala o lorensu i fridi i početku joj omiljenog romana

da, ako bude lijepo vrijeme... ali moraš ustati u cik zore

ljubili su se kako se ljube dvije zamalo starčuge

lagala je da nikada prije nije prevarila muža

jeste – u teksasu i neka je

ali, ovo je nešto drugo

sjedjeli su poslije na ugašenoj žičari i pričali

o davnim ludostima

put ih je vodio dalje

stvarno, i u prag, i u beč, pariz, rim, atinu, koja se čita wattens u

pijanom stanju

pa i koje god bi place of interest predložio njihov gps

i kad znak na putu kaže skreni, treba ići pravo

nego, čovjek se prosto ne sjeća svega,

šandelijera, zabrana pušenja, svakojakih liftova, penala za parkinge

kalifornijskih karaoki, tuča u indijskim restoranima

rosenheim đeronimo palačinki i rižota bik koji sjedi

i obzirne medvjedice što ih je opominjala kamenjem

dok su vodili ljubav u šumi

patke i labudovi po slovenačkoj dravi

a vi joj objasnite da nije bila u pravu

eto

Marija Krivokapić

MAZOHISTIČKA

Zima je.

Otvorila mi je tu ranicu na lijevom dlanu
biće para, kažu kad dlan zasvrbi.

Ranica ta je krater sada
svu sam je raskopala
(kako bi se samo kopači zlata obradovali!)

mazohistički

sladostrasno

trpam u nju sva sjećanja.

Mnogo ih je i strašno zveče (mrzio si moje pravljenje buke):
jedna fudbalska čarapa dokoljenka preko koje si mi dodirnuo
stopalo

(prvi naš dodir).

I radijator koji mi služi umjesto ćebeta ovih dana
i vječno prazna flaša viskija

vječito nedovršen rukopis

(čak i ormar u koji sam ti htjela slagati opeglane košulje).

Progutala je i sve moje riječi i zvocanja ženska
vriskove i pljuskove

i naduvane balone za kojima nisi htio trčati
(pa si ih bušio, stoga?).

Progutala tvoja dječaćka durenja

i potrebu da me kažnjavaš ćutanjem muški.

Teško i dugo.

Rasla je tako iz dana u dan

pa se i ona naduvala, hiperbola ljubičasta ružna
kao žaba krastača.

Čekam da se infektivno dovrši pa da pukne

pa da gnoj iscuri.

Da odeš i ti

Da odem i ja

Da iscurimo sa njim.

Da isure i sjećanja i sve uvrede kojima smo se potukli do krvi
onda (prvi put da smo simpozijски bučili bukom zajednički),
jer nismo bili jedno za drugo.

Jer bili smo (nismo li?) isti.

kao nekad, kao sad.
Kao ova ranica groteska
u krateru zima.
I sad smo tek isti.
Savršena identičnost.
Savršeno probušeni i prazni.
I da.
Sada bismo bili jedno za drugo:
Savršen par.

Katarina Sarić

NIŠTA NOVO!

Osjetim katkad prezir bjeline
koja iščekuje zbir
u poravnanju linija
na odjeći, osmjesima, godovima...

Dodir je put do postanja
i natrag u nepostojanje.
Komuniciram sa inspiracijom
i rasipnički dogovaram skupocjeno odlaganje.
Prigodan je i toalet
da se napiše (stih)
čak i dok na vratima otkucava
savremena epopeja.
I pisanje je nužda.
Kockanje sa nuždom.
I nužno zlo.
A jednom kad dozrim, postaću
levitirajući vlasnik butika (gothic)
oslobođen prizemnosti nemoguće (ars poetike).

Prezirem bjelinu
i ne odjevam se njome
kao kaćiperka tuđim perjem.
Prkos boji i obliku,
samo rob pod suncem,
nepotčinjen?!

Stanka Rađenović Stanojević

ODA MOM FEJSBUKU VEČERAS

na mom fejsbuku večeras
dok smišljam kako da se pametno oslobodim ovog dana
četujem sa koleginicama
o samodestruktivnim dešavanjima u kolektivu
i zaklinjemo se u partijske knjižice
i simetrije prustovog najdužeg romana
moja ćerka, koja je upravo izašla iz puberteta,
piše da se okreće zdravim stilovima života
i da je više ne interesuje filozofija,
a da se posebno odriče egzistencijalizma
žana je objavila novi pametni status
o vrijednosti običaja ispijanja kapučina uz oblačasti kroasan,
na terasi zgrade u rue de rivolli
vesna je opčinjena nekim istetoviranim fudbalerom
prijatelj, kojem sam upravo poslala svoje najnovije stihove
ispunjene iskustvom i jadom,
šalje mi link za
plovi plovi moja mare duboko je more
sa albuma glupost je neuništiva kud idijota
a senka neprestano objavljuje slike konja, malih, velikih,
začešljanih

„Izraz TOPOT se sastoji iz 5 karaktera što je za 3.8 manje od
prosečne srpske reči.
Sadrži 2 (40%) samoglasnika, što je za 2.8 procenata manje od
proseka“

sa lijeve strane je reklama za nutricionistički kurs podgorica
na kojoj je neka djevojka došla upravo iz džima
i sjela za komp i ispija narandžasti smothie
a odmah ispod toga piše
send the message and be heard www.kahuna.com
ili poklon na 10 rata, www.dormeo.me
a sve mi je lako pri trampu, jebala ga cijela amerika
da ga jebe, tramp i to je amerika
ja kad bih im jednom postovala kako izgleda MOJA
kuhinja

pošto moj muž u njoj nešto skuva
niko više ne bi fejbuk otvarao
od straha
da će tačno nešto izlećeti iz tog posta da ih pojede
a od ove što litar pomorandže pije izcuga
života mi, stužilo mi se
i đe joj to stane – drugo sam ja
a najviše mrzim kad mi neko lajkuje link
koji se ne sjećam da sam šerovala
pa moram da kliknem tamo
a internet spor

Marija Krivokapić

MARSOVKA

Čujem, neumoran si na mreži od nedavno, ponovo,
Stari igrač vadi iz rukava novu kartu
(kod nas ništa ne funkcionise ali zato mreža radi, zlatna era za špijune
i hljeba na čatu).

Ovo internet globalno je genijalno, širi se brže nego dahom ili iglom,
Ogovaranje je za bogove hrana, bez presedana.

Ne pamtim ni da sam ikad marila da me pronađu, štaviše
Inkognito mi je bilo ime opako, još poslije srednje sam šmugnula u
ilegalu.

(ma neću da te lažem, i sama sam se umrežila sa željom da te nađem).

Možda sam te ponekad, tražila i prije, u spisima koji mirišu na
terpentin i poljupce mokre od kiše

onih ulica od prije rata, dok su još divovi koračali po njima.

I evo nas opet, oktobar je 2015.

Trešte podgoričke ulice od koraka bata,

ali te ne pronalazim u oblacima dima

(trebalo je čekićem isfilozofirati tu završnicu, razbiti sve mitove).

Ovako su oni razbili nas, ne računajte na spas,
na nadu.

Riječi mojih mitova trče ispred mene ko pred rudu,

saplicem se smotanija od sajle, o svaku, do onog dana kad me

(o kako je to moglo biti? da ne budem ja glavna!)

Ti

pronalaziš i gle čuda!

Gledaš me kao ženu uprkos razbijenim koljenima u retro vojničkim
čizmama i zelenim pramenovima Marsovke.

(Kao da si znao da ja tu glumim ludilo jer mi je dosadno, glumim
muškobanju kao pandan sveopštem gubitku ženstvenosti).

Budi mi plava i tanka kao kukla, kukločka moja,

(Gospode, zaljubio sam se u ovu lutku) !

Pitaš me hoću li sa tobom,

a ja ne pitam gdje u nastavku...

I samo uskačemo u neki raspali rent a car i odlazimo u mrak,

Ubrizgan u krv kao iglom čisti zrak

Ti si meni.

(Trebalo je da bude romantično ali iskliznuli smo sa kolosijeka
nedugo zatim).

Moji viškovi muških hormona i tvoja muška nepopustljivost o hrid su se sudarile i razbile

Razbili smo se kao onog oktobra 24. 2015.

kada su razbili nas.

Još jedan mit sa ulice pokupljen a ti mi pun sebe govoriš da već 25 godina u Moskvi živiš,

Kao da je kvalitet života uslovljen koracima, na ulicama, nekog, konkretnog grada (?)

(u lice ti se smijem i odgovaram da ja u Malom mokrom lugu Njujork mogu da napravim dok tebi moskovske ulice na šuške rubljanske umjesto na poeziju mirišu),

a Moskvu sam uvijek zaobilazila držeći je za mit od romantike i leda (plašeći se, valjda, da se ne slomi od mog pogleda),

Marinin i Borisov začarani grad od stakla koji sam htjela čizmama tankih potpetica da lomim u četiri stopala (da bude jače, da je čistke ne obrišu),

četiri strane svijeta da slijem u četiri zida neke male sobe, sasvim majušne,

a samo naše.

Slomio si sve moje mitove o hrid nepopustljivosti,

I sad opet farbam kosu u zeleno ali više ne glumim ludilo (sad ga živim), i opet na Mars sam se vratila direktno(m)

Ljublinskajom zelenom metroovskom od koje sam se plašila oduvijek jer nije mirisala na terpentini i mokre poljupce etimološke već na stereotipe i čistke.

Počistila sam se sama, ostavila sam ti moskovske ulice i rubalja šuške, (da ne govoriš, da ne šuščaju za nama) :

zbog nje sam makar dva posla izgubio jer sam je svuda po Moskvi vodio.

Neka ti na mreži zavide, ovo globalno je genijalno, odista

A ogovaranje za bogove hrana.

P. S. Do nekih budućih razbijenih mitova il' protesta, Marsovka opet, i bez presedana.

Katarina Sarić

RECOMMENDED JOBS

instructors, english for academic purposes
leap program advisor
program manager – real property
director/manager – various divisions
džon lenon
džoni štulić
bob dilan
bob marli
e to sam ti ja dobio od lame
hulahopke – štikla – šminka
starke, tamponi, žvake
moj ruksag – moj šator – moja vreća za spavanje
moj TV
moj ekspres lonac
moja stolica
moja olovka
molim sanja?
reasearch interviewer
daytime research interviewer – customer service
manager assistant
executive director
postmoderni minimalizam
here's looking at you kid
stiv džobs
josip broz
lenar koen
evropska komisija
fransis fukujama
ne, ne, ne
visibaba – ljubičica – zumbul – boliglava
stagiaire en egalite des genres
customer support agent, portuguese & english speaking
business manager
sci lista
akreditacija
renault scenic
tom vejts

kamata
kirija
vranac vrhunski
kinesiologist
don't you boghart that joint my friend
pms
boško buha
nik kejv
džon trudel
pazi!
sutjeska – neretva – kozara
assistant/associate professor
contractually limited term appointment
voda u koju si jednom ugazio
zagor – čiko – blek stena – jajce
alisa u zemlji čuda
orlovi rano lete
all samaritans are wankers
nasljeđe – obveznice – grob
vodoinstalater
google scholar
jetrena pašteta
Polonius. Will you walk out of the air, my lord?
tomi majonez
kondom
noktarica
istopiće mi se uvo od ovog telefona
nedjeljni zabavnik
deterdžent za sude
these jobs are based on your previous activity

Marija Krivokapić

FRONTALNIM MISLIMA (S)POJENO NEBO

Danas ne želim ukloniti čak ni bubu štetočinu
koja pod ruku dođe...

Danas razmišljam o blagodetima tajlandske masaže, kineske
akupunktura,
putovanjima na Bora Bori i dalekim predjelima gdje bismo mogli
biti srećni...

Danas nema nikog starijeg od mene da mi utjehom šapne –
ludice, djevojčice... volim tvoje sne...

Danas sjetom obavijaju sjećanja lipa,
crni čaj i dvopek klistiraju trbuh uspomena.

I nema savršenih osjećanja u trajanju...

Ljepota
neočekivanog prevrata.
Nekog (s)jutra!

Stanka Rađenović Stanojević

TROJICA

Vas trojicu za svetu trojicu
kao malo... na dlanu vodicu
kao oka zjenicu...

Čuvam.

U ime oca i sina i svetoga duha!
U ime kćeri... krstom dopisane nepismene
u pola ženske glave vam ove
jadnice žrtve paljenice
doprinosi...

Jedna žena razdijeljena
na vas trojicu ravnopravnih snaga
Junaci!

Neka su vam vazda podignuti barjaci
na tri stuba za jednu kuću
davno razoranu brazdu
po kojoj niče sjeme vašeg prekora i prezira...
Nikad vam ništa ne valja!
Da ima žene i kuće bi bilo!
E vuci gorski! Šakali moji... da kuća što valja i vuci bi je imali!

Čuvam vas kao knedle u grlu
Globus hysterikus!
Suvi kašalj za dno bronhija zalijepljen
za ove grudi kokošije...
Kao tihu smrt unutrašnje krvarenje
trozupca ugriz srcoliki
moja tri gospodara
kolca zabijena.
Svaki svoju zastavu raširio.
Svaki svoju teritoriju zapišao
na ovu ničiju zemlju
na ovu tuđu večeru
na ovu guju nevjeru.
Vas tri kraljevska sina
i najmlađi kraljević majčin sin

po ugledu na đeda i oca...
Tri metka tri hica
Prvo pa muško!
Da se zna ko kosi a ko vodu nosi...
E božija ti vjera!
On me najjače za srce ujeo za pupak za dojku
sa kojom se igrao.
Treći hitac nije promašio...

Moja tri za sreću!
Za Njegoša!
Andrića i Lalića!
Za snahu Anđeliju i njenu so na žive rane posijanu
i korbač svijen oko struka.
Za Aniku: „Osevapio bi se ko bi me ubio!“
U svakoj ženi čuči đavo
/treba ga ubiti batinama ili rađanjem pa ako i to ne pomogne treba
ubiti i ženu/

Vas tri zaštitnika! Osvetnika! Ratnika!
Jebali ste mi majku!
I za majku i sestru i one od tetaka i strina
I za babu i prababu... zaove i zaovice jetrve i jetrvice...
Ovo pola ženske glave za sve nas kao jednu
cijelu... /onu žensku tamo joj!/
Ne osvitala!
Jedna glava devet jezika... duga kosa kratka pamet
s kamenom je svezala!

Vas tri kao tri cvijeta
nikla iz pepela...
Čuvam ja
u temelj uzidana
Gojkovica.

Tri kamena oca
na jeziku muža

na srcu
i na pupku sina.
Tri za tri
stuba žene na kojoj počiva kuća.
Neka vam je vječna!

Katarina Sarić

BIJEG

Naša su bića
skladišta
ratnih rezervi,
iskonskog ropca
koji urla na
glad.
Koje to doba
otvara škripu
zamandaljenu...
Oblik se vine
ispred koraka –
otuđen povrati
mimohod.
Karneval u amnionu
vodi osvajačke ratove.
Zemlja iskače iz foldera
besprijekornosti –
vjetrom,
kroz okna,
zamandaljena...

Stanka Rađenović Stanojević

DRUGI MUŽ

Kad sam ga treći put srela –

/Iako sam ga poznavala cijeli život –
pa ga zaboravila,
zaokupljena odrastanjem,
sazrijevanjem i drugim ljudima/

Godinu dana poslije prve svečane večere kod prijatelja –
Dakle, sreli smo se kod istih prijatelja ponovo na večeri:

Već sam mu bila žena, a on meni muž:
A da me nije poljubio,
Da nismo vodili ljubav,
Držli za ruke, pili kafu,
Plakali ili smijali se zajedno,
Išli na pijacu, izložbe, godišnje odmore,
Imali zajedničke fotografije,

I da on pojma nije imao –
Da je pored njega sjela njegova
Bračna družbenica, to jest – ja.

Zapravo,
On je tada imao, i još uvijek ima,
Svoju prvu, stvarnu ženu, od krvi i mesa,
Pored koje svake večeri liježe,
I svakog jutra se budi.

Međutim,
Te večeri – na drugoj večeri kod istih prijatelja,
Kad sam ga treći put srela,
A on mi postao drugi muž, a da nije znao –

/Dok je moj prvi muž – takozvani: muž u ostavci –
zdravo i zadovoljno u svom samačkom krevetu spavao,
sumnjajući, ipak, prije lijeganja,

da je u moj život uplovio ratni ljubavni brod,
te je osjetio izvjesnu ljubomoru,
i onda je zakopčao do grla svoju pidžamu na pruge,
slegnuo ramenima, legao i zaspao kao zaklan,
a bivši mi ljubavnik u tom trenu umirao, zbog,
bože mi oprost, moje neuzvrćene ljubavi prema njemu,
sklupčan u krevetu, onako dobar i mio,
sam samcijat, dok je njegova vlastita žena,
ovo moram reći iako nije lijepo:
u drugoj sobi bezosjećajna za sve njegove patnje – hrkala,
onako krupna, muževna i velika s knjigom na prsima/

Desilo se ono zbog čega o ovom pišem:

Dok smo jeli razne delicije na toj drugoj večeri,
Smišljene posebno za tu noć,
Pripremane pomno, s pažljivo odabranim gostima,
S ručno rađenim stolnjakom od čipke i
Srebrnim escajgom naslijeđenim
Od prababe naših domaćina,
Bez kojih se ništa od ovoga ne bi desilo,
Pa ni ovaj zapis,

/Moram da dodam da sam pozvana na prvu večeru
od strane domaćice kao panična zamjena:
naime, tu ženu – čiju sam stolicu zauzela,
savladao je iznenadno grip – bog je čuvao za vijek i vjekova,
i ja sam bila izabrana – vrlo praktično –
jer sam samica: da budem ekvilibrij između
broja muških i ženskih gostiju koji su već bili spareni –
pa su me posadili pokraj njega/

A on mi je tada rekao,
Na toj prvoj večeri, između stihova koje nije prestajao da niže,

/Neću uopšte da me hvataju napadi sumnje –
da bi se to isto desilo i ženi čiju sam stolicu popunila/

On mi je tada već rekao:

Da smo se trebali ranije sresti i do sada imati četiri sina –
a onda im je pobrojao imena.

Tu je zasijao sjeme našeg budućeg braka,
Koje je nicalo tačno godinu dana,
Za koji još uvijek znam samo ja, a sada i vi.

Elem,
Dok smo pili bermet, slušali muziku,
Pričali zgode i sve češće se glasno smijali,
U sred zalogaja, gutljaja, odnosno rečenice,
Dok sam u svečanoj odori sjedjela kraj
Čovjeka u koga sam već do ušiju bila zaljubljena
I te noći ga vidjela poslije godinu dana,

/Jer živi daleko odavde,
a doputovao je posebno zbog mene –
baš na tu noć i taj datum u tu kuću/

On se odjednom okrenuo prema meni
I počeo strasno i slasno da me ljubi,
Kako se ljubi žena koju voliš,
Na koju misliš po vascijeli dan –
Od kad oko otvoriš pa dok ga opet ne sklopiš.
A i ja mu, vala, nisam ostala dužna.

Meni se činila vječnost, no, kako to obično biva –
Trajalo je malo duže od prosječnog – filmskog – poljubca.

Onda smo nastavili kao da se ništa nije desilo –
Da tobož jedemo, razgovaramo i smijemo se
Sa ostalim gostima koji su se ponašali
Kao da je ljubljenje u usta, sa osobom pored vas,
Za svečanim stolom, i pred još desetoro matorih ljudi –
Običaj, ili nešto najnormalnije u takvim prilikama.

Večera se primicala kraju,
Muzika je bila nježna i sjetna,
Glasovi sve opušteniji i veseliji,

Šale smjelije,
A ja sam poželjela da plešemo,
Da se ne lažemo:
Poželjela sam da se grlimo i nastavimo gdje smo stali,
I taman sam krenula da mu to šapnem,
Kad me je zgrabio i počeo da ljubi filmski,
Francuski ili već kako se zove poljubac
Koji vam zavalu momak kad vam stavi jezik u usta.

Sljedeći put smo se vidjeli uskoro,
Na dočeku Nove godine,
I tada sam čula kako se predstavlja
Nepoznatom mladiću mojim prezimenom –
Taj čovjek koji mi je u srcu postao muž,
Davno prije nego smo se treći put sreli.

/Taj brak će kako-tako odoljeti
prvih iskušeničkih sedam godina,
pa i dalje, da znate./

Sandra Đurbuzović

IV

„ЗАДОВОЉШТИНА“

ЗИМЕ

Волиш ме
као да си тек открио
нешто дуго тражено,
па нудиш
ријетке плодове и посластице
тек припитомљеном бићу...
Волим кад волиш
барок у мојим очима,
и кад се огледам у твојим.
Неважна су годишња доба
за боси ход
по дивљини коју смо измислили
(сваке би је ципеле оскрнавиле).
И страсти које уобличе
најапстрактније појмове,
док остале измјештам из
тек створеног раја,
а наручја ми пуна измаглица
у одупирању моме стиску,
и већ бјеже ка планинама
да се сједине са бјелином...
Под температуром
Зиме халуцинирају,
У мојој саосјећајности.

Станка Рађеновић Станојевић

Станка Рађеновић Станојевић

ОПРОШТАЈНА

Био си прави мајстор у паковању ствари
/ничег превише емоција најмање/
Нећемо сад тугу!

Пратио ме оног посљедњег јутра до требињске рампе
и махнуо кратко:
– Видимо се...

Нисам стигла да обучем свечану хаљину
/мој маниризам миметичког сувишка те живцира/
Нисам из твоје кошуље ни излазила...
Минимализам је нови стил будућности
/добро памтим ријечи којима си отворио ону изложбу у
Новом/
очима које су свукле моју штрћећу барокну комбинацију
Сведи се китњаста моја!
Од украса ти само ја требам...
/На то тијело биће довољна само кошуља
моја
у наредно јутро/

Та недјеља чишћења остаје запечаћена у архиви
мојих претумбаних сјећања
/у којима ми заводиш строги ред/

Преводиш мој хаотични неред
/којим правдам неку своју тобожњу креативност/
Као преводилац из небића у биће
Ништавила у свеопштост
Своје појавности
Видимо се...

Видим те свуда од тада.
Читав свијет постаје изложбени простор
/костур преко којег је разапета твоја слика/
/рам преко којег су окачене моје китњасте креације/

У минимализму сређених сјећања лебди
твоја лака фраза која не оставља простор за паковање бола
растанка:
Видимо се...

Држи ме за ријеч
Држи ме за ред
Држи ме за наредни сусрет...

/И док се поново тумбам у кршу требињског аутобуса/
минималистички сведена и спакована овог пута/ до грла
закопчаних емоција/ са кнедлом у грлу...
држећи се само још за ону твоју лаку фразу/ тежину обећања
пред којим забрањујем себи да се скршим!

Видимо се...
муцам пред вратима твог новљанског атељеа (из којег допире
смијех и неко лако ћаскање)

/И док тежа од теже/гравитације у земљу пропадам/

Па рекао си да се видимо...

Откуд ти китњаста?! (али не више „моја“...)

/одговараш/

То је само фраза... /то се само тако каже...

Видимо се...

Катарина Сарић

РЕЦИКЛАЖА

Нисам стигла да потрошим бочицу парфема
у коју сам затворила све твоје мирисе
(на предратни воњ памфлета сад заудара
на даме с лисицама око врата).
И док пуштам перле кишнице да отичу низ канализацију...
Јављају ли ти да још те спирам?
Правим летак од оног једног кратког бљеска чисте евиденције
(ја и ти)
качим за њега ону једину нашу, твоју и моју слику
на којој стојимо као двије дрвене марије што глуме
Робеспјејера и Јованку на губилишту среће
пред којом су покорно сагнули главе у страху.
Немам шта да рециклирам.
Питама људе да ли се сјећају оне старе партизанске пјесме у
којој се помињу наша два имена
као горски бор и јела младица
стидљиво о њега ослоњена.
Нисам стигла да потрошим ти кармин на уснама
Сув је сад као тетрапак који буђа у празном фрижидеру
као мокар пас којег си оставио онда пред вратима
(од његове сам длаке испрела ћебе).
А већ је почињао први снијег и све је било тако чисто
(тролејбуси нису стигли да га блатом испрскају и прегазе
ни ми га нисмо стигли изгазити а већ је постао блатњава
бљузгавица).
Прекрила је онај један кратак бљесак чисте евиденције (ти и ја).
Јављају ли ти да још те спирам?
Говорила сам ти да будеш Пастернак и да га заволиш (снијег).
(Не мене. Или пса-ћебе).
Погледао си ме очима које су убиле сву романтику у коријену.
И цвијет није могао да се отвори трачку сунца које се
стидљиво пробијало кроз ролетне оних мрачних поподнева
у којима ме ниси тражио.
Немам шта да рециклирам.
Нисам стигла да те потрошим
И остао си сав на мени.

Јављају ли ти да још те спирам?
Да испирам именов твојим и уста и утробу и грло...
да желим да чујеш ову моју слабашну од ријечи освету којом
те гризем али се неком чудном инверзијом угризи на мојој
кожи рефлектују,
И сва сам модра од илузионизма плаветнила које се отвара
као рана надамном.
Рана која се указала од проломљеног огледала неба у којем се
огледам,
али не видим, себе не видим.
(Видим само исјечке и онај кратак бљесак евиденције – ти на
мени).
Ја немам шта да рециклирам.

Катарина Сарић

НАЈБЛИЖЕ ДАЉИНЕ

Затворимо врата,
завршимо дан,
други, десети, педесети...
„у добру и у злу“
док нас зидови не раздвоје.

Разводњавам јаке мисли;
расточене по угловима
магнетизмом сакупљам...
до бјеснила.
и отђутим.

Тренуцима осаме
помолим се...
Не би ли зидови и врата
откључали смисао.

И спокојно пишем у тишини.
Не обратиш се.

Станка Рађеновић Станојевић

ПОЕЗИЈА ОК(Л)ОПА

Све што заволим
изда,
старост смрћу
остатак звијерима...
Проклето знам
колико дајем,
предајем...
Обезглавим,
док пакосно жонглирају
систола и дијастола
у тијелу поезије.
Мимикријом ми
правиш посланице,
дрангулије и триста чуда –
желећи да одмах заволим
празник из шешира.
Завршен кућански послић,
огледање пред пут,
сласти се још лијепе и ласкају
и клизе под зубима,
касније се јави бол
и звони и јечи сама
(без мимикрије).

Кад утиша,
лако је обманути,
осим у сјећању
колико траје
вјечност
испод рожнатих наноса
корњачина оклопа.

Станка Рађеновић Станојевић

Станка Рађеновић Станојевић

•••

опружено тијело
 љуштура пијане свијести
 стопала мршава дуга са траговима давних жуљева
 прсти свијени од кратких ципела
 псориаза по лијевом
 нокти необрезани
 ријетке маље прекриле листове
 ноге дивне, женске љепоте, глатке у својој старости
 попут адониса
 мршаву задњицу означили сиви печати
 од кости кука мишића нема да стомак носе
 твоје руке, преко ребара, молиш се
 зајаучеш испружиш се на леђа
 прса дјечака
 руке без огреботине
 шаке набијене испупченим венама
 гушиш се у сну
 ја те само такнем да стрес гушења прође
 ти урликнеш
 нељудски звук из нељудског лица
 широм отворена извитоперена уста
 која је то бол непојмљива
 псујеш
 масне власи ријетке косе исчупале се из ластике
 преко усана
 улазе ти у уста
 очи згрчене
 укосо се обрве спојиле са јагодицама
 кад би могло рикнут да их склониш
 сиве јединице из вилице црвене ко крв
 испадају из сиве гримасе
 пљујеш, пљујеш
 хоћеш ударати руком у празни простор с моје стране
 онда се окренеш на другу страну
 твоја леђа
 чиста као дјечија
 тихо јаучеш

Марија Кривокапић

Марија Кривокапић

ДЕЗЕРТЕРИ

Гдје смо се то прерачунали
Кад си ми то рачун помрсила као косе
покошене ливадске?
Можда већ оне прве вечери кад си упала грешком у наш
мушки скуп
као у погрешну причу
на трен је држећи својом.
Коцкица која на шест пада
на срећу:
Три вињака
дупла и
– „Рачун, молићу“!
Таман што смо пребројали униформе окачене на барикаде,
Нас три
дезертера у мировини
који се поносе кукавичлуком храбрости,
И тек што смо завртјели рулет од тридесет година
нас три испаљена метка на три стране обogaљена свијета
три зараћена нова континента
сва три као један
биједан.
И окачили три прашњава капута
од краја пута
На крај пута
Упадаш ти.
На све сам овим повратком рачунао
сем на тебе на срећу.
Трећа соба кафе бара „Простор“
у згради бивше „Побједе“ испред које сам се закleo ријечју
дезертера
оног мртвог сата кад сам оставио све
да вратићу се.
Угао с погледом на пун мјесец а ти пуна енергије
блистава рашушкана опичена:
– „Туру на мој рачун за ова три ветерана!“
потпуно природно
у мене се ушушкаваш:

– „Џин-тоник с три коцке леда, молим“!
Говориш о некој новој револуцији
сва узбуђена нервозна уплахирана
док очи ти цакле.
Хтјела би да врбујеш ова три ветерана
поносна на кукавичлук њиховог дезертерства
као на храброст властиту
Била си право дерле
које је мирисало на квасно дрво на маховину
на орошене ливадске перле.
И док пребројавам тангенте у твојим зјеницама
у мислима те калемим на годове мог посјеченог стабла
моје покошене ливаде.
Колико годова толико година
нећу да их рачунам
Тридесет за три
за срећу од које сам одустао
одавно.
Гдје сам се то с тобом зарачунао?
Када сам те то додао
не могу да израчунам.
Ја тебе одавно пратим и већ одавно обожавам
читам све твоје политичке статусе
како си јак на ријечима.
И већ сједаш уз моју руку
већ ме врбујеш,
Накалемљена хибридна творевина моја
си
оригинал у чије дно псеудо потпис гравирам
као рукотворац сваке твоје рупице из осмијеха
ђачке клупе.
Моја си нова стара слика пролетера испред зграде „Побједе“
за којим се окрећу све цурице из улице
прије дезертерства.
Упијала си сваку моју ријеч као вријеме сунђером са школске
табле обрисано,
О деведесетим вас нису учили.
Упијала мене као пијавица већ успјешно накалемљена
као упијач мастило.

Ушла си као трансфузија у моју крв већ умировљену,
као
срчана прираслица
висок и опасан притисак.
Опасно је било калемити се на пепео старе ватре
српом и чекићем те ваше „нове“ револуције
и нашег дезертерства.
Али ти си била упорна
да је оживиш
да ме оживиш
као икону старог циркузанта поред којег би на улици да
корачаш,
Само да опет не дезертирам
– „Још десет минута и за окупљени скуп не одговарам...“
А била си тако лијепа на мене накалемљена
Као младица грана о дебло храста
Гдје смо се то прерачунали?
У којем тренутку си ми рачуне помрсила?
Не умијем да израчунам.
Упала си у тај наш скуп као у природан амбијент.
Коцкица која на шест пада на срећу.
Упала си у причу која није била твоја,
јер ниси стигла црвену мараму да вежеш и маршалу се
закунеш:
„Данас када постајем пионир...“
За тебе је то била романтична игра
носталгија за коријеном.
Упијала си наша сјећања на приче три стара ратна друга,
Упала си у нашу причу као у властиту
као писац по инспирацију
као радознано разуздано дерле
„Олимпијада Титова парада“
као кроз ластиш кроз чији се ромбоид провлачиш
јен’ два три, Титови пионири смо ми.
Замијенила си једну причу другом
на трен је само држећи својом.
Замијенила си на ђинђуви перле
ти дерле,
Упала си у наш скуп као у Венов дијаграм.

Бистрили смо политику као три истрошена ратна друга,
Три дезертера којима није преостало ништа
друго.

Упала си као тајфун као гром у коприве
сва усхићена успламтјела занесена
А ја сам већ био почео на тебе да рачунам
на шест на срећу од које сам одустао
на твоје рупице од осмијеха
моје зазубице.

Рачунај на мене до прве јесени и отпалих латица револуције
Ипак: „Лијепо је било те године“...

Кад смо се прерачунали?

Можда оне ноћи треће?

Твоја соба са мирисом штампарије,
Твоја крв утрансфузирана ми
рачун мрси година и мировину узне-мир-ује.

Хајде да се множимо

да се размножавамо,

И онда опет та мисао

та ја сам дезертер,

да те са својом нулом прекриженом пребијеном,

са својим цвоњком дезертерства помножим

Добићемо бебе нуле

Добићемо дјецу дезертера.

Када сам се то прерачунао?

Кад са бојишта опет побјегао?

Можда онда кад сам почео да те на разломке ломим

да ти умишљене нуле иза зареза одузимам

дјевојке од милион долара,

од страха да моју сопствену не прозриш

једну једину

а стварну.

Пријало ми је твоје дивљење

испод мојих глупавих политичких статуса на којима сам
глумио храброст

кукавице иза екрана у који сам се лажно ушушкао

У који сам најзад пуцао

без иједног метка јак на ријечима само.

Као скинут са неког твог тек одштампаног летка,

Као у слику себе од прије тридесет година.
А била си тако лијепа на мене накалемљена.
Моја посљедња коцкица која пада на шест на срећу
пред којом дезертирам поновно,
Која пада као бијела завјеса
на покошену ливаду
на посјечено стабло.

На упуцан екран
На крај.

Катарина Сарих

БУМЕРАНГ

илити: /Ко другом јаму копа сам у њу упада/

Умарширала је једног касног љета
право у онај мој ћорсокак у којем сам замаскиран
џабалебаро посљедње герилске дане.
Само Михољ и ја и пар гуштера.
Сва бучна и раскошна као Катјуша
у пратњи хора Црвене армије.
Као са Чаробног бријега мадам Шоша.
Издавала се за активисткињу за људска права
за пјесникињу и тамо некакву лајф кочерку.
За шта се све није издавала...
а није знала гдје јој је дупе а гдје глава.
И док је вадила неке ситнице и правила неподношљиву буку
са столице до моје,
памет ми је одмах помјерила.
И баш сам помислио како би то био добар штос
да повучем је за нос.
(Одмах ме је испод неких као мачкастих наочара прочитала).
Читао сам је као поезију са ових наших црногорских гора,
чисту жубораву епику,
потопљен у то жуборење као у ледену планинску ријеку.
(Тамо у оном мом мегалополису одавно загађену, прегажену
точком цивилизацијског напретка.
И тамо ме и не пита нико да л' још сам жив, да л' памтим
замке за птице, облутке и жабице
и укус воде).
Читао сам је унатрашке као кроз ласерска сочива, кроз
поломљене зубе,
двоструку експозицију,
„корак напријед назад два ал' бићеш моја сва“
(у мислима већ сам окретао ражањ).
Код нас се овдје већ вјековима не напредује (осим у хајкама)
у племенским легендама, стереотипним епским понављањима
у којима ме сваки пут питају једно те исто:
Жив ли сам, како сам и како ми у туђини иде

планирам ли да се икад вратим макар у пепелу свој на своме.
Код нас је овдје вријеме стало,
(а тамо би га платили сувим златом).
Бјеше тек одзвонило подне са цркве
и ђаво је слетио на моје лијево раме
и сјећања су провалила барикаде мог ћорсокака.
Покуљала је дивља планинска вода (и мени од ње вода на
уста).
Поново сам постао онај деран који хвата птице ругалице на
сваком ћошку од улице
(а ова је улетјела баш по мјери моје реакције и акције и није
ми много ни требало)...
Већ сам био онај стари, већ у седлу.
Дан се протезао као лијена мачка,
као њено затегнуто тијело испод лаке хаљинице.
Било је то једно од оних поподнева која се провуку кроз кожу
као скенер.
Као трансценденција у иманенцију
Ентропија у редуванцу
Дух кроз боцу
Ја кроз њу на милион начина...
Окупиран штосно као ругањем свом том њеном прављењу
буке,
слободном лету птице ругалице (који ме је болио као антипод
мојим ланцима)
(а и да не провали да сам сам ухваћен на властити мамац)
нисам стигао да јој кажем да сам као ожењен,
да имам тамо као неку жену, тамо преко и далеко
и да сваки пут се враћам као на ланац.
Нисам стигао ни да затворим боцу у коју сам се као дух
вратио,
у коју сам њу спаковао за пут,
за суво грло и ону тамо немушт,
за све оне црне дане, за све оне зиме мог проклетог
мегаполиса
за не-дај-боже...
Из које ћу јој у ноћима црног сунца слати немуште поруке
дављеника С.О.С.

Да ми прави буку, да издржим (а и да знам да још сам жив)
да је протрљам, да се угријем и да ми испуни још само једну
жељу...

Прије него ме прегазе, самељу
точкови оног мог тамо мегалополиса,
оног мог као брака.

Још само једно лијено мачкасто поподне оног нашег
црногорског камена,
оног нашег џабалебарења и заустављеног времена
и ђавола испод старе цркве.

У којем ми је она памет помјерила.

Да не знам од тада гдје ми је дупе а гдје глава...

И јест' ми био неки штос
да повучем је за нос.

Катарина Сарих

ПОВРАТНИЧКА

Знао сам да ћу пред тобом повратити сваку своју ријеч /чим
сам те угледао/

Мада сам мислио да ионако немам шансе
/да ћеш ме овако трапавог и искомплексираног кроз ухо игле
на чарапи пропустити/
али ниси.

Ноћ у којој си се стидљиво увукла у расклиматани кауч
Данијелов у предсобљу
/у којој сам те удисао кроз дим и коњак/
носићу као огртач од љубичастог плиша којим се постављају
мртвачки сандуци
док будем жив
/требало би да кажем у наставку/
Требало.

Како би нам било лијепо дијете
/хајде да правимо дјецу у паузама између два живота/
на задњем сједишту за Москву
/да заврtimo ових осамнаест година као точак на рулету/
па како нам буде...

– Хоћеш...

/рекла си да хоћеш са мном све/
а ја опијен твојим пристанком престао да водим рачуна о
ситницама и почео да те у њима расипам
моја ниско бисера.
/Све бих дао да знам ко те скупља сада/
све или ништа/
јер ништа је све што имао сам да ти понудим
/Што и сада имам/.

Ништа је лингвистички аспект небића
/говорила си/
баш као и лаж.
А ја сам те тада мрзио

/мрзио сам твоју философију и твоју књижевност сам мрзио/
јер превише је било да будеш и лијепа и паметна
/и знао сам да ћемо копља ломити и кроз ситно сито
решетити/
а већ сам био уморан
/каснила си тих осамнаест година/...

Имам жену /ситница/
Имам са њом ћерку
она је инвалид /ситница/
И док ти се суше образи /и док руком придржаваш вилицу
гледајући некуд у страну да не видим како се тресеш/
– објашњаваш ми разлику између инвалидности и
инвалидитета
– говориш о „очуваним потенцијалима“...
/као да је у овом тренутку необојене реалности најважнија/
тамо некаква термилошка дистинкција.

Не могу их оставити
/кажем ти годину дана касније/
док пребројавамо угризе као летове са Шереметјева
/ипак побјеђујем јер облик шљиве твојих модрих усана на
унутрашњој страни моје бутине има облик седмице у кругу/
Можда иза неких седам гора или мора/...
Можда твоје и моје Црне Горе
или Херцеговине наших праћедова/...
Сретнемо се опет.

/Ако скупим храброст да признам себи и њима да морам да те
имам
/као што да дишем морам/
Да им неће ни птичјег млијека зафалити
/мада сам ја и воде пуне жедан јер сам сам себи гркљан
ишчупао оног дана кад сам ти рекао да ми не пишеш више/.

Знао сам /чим сам те угледао/
да ћу сваку ријеч пред тобом повратити
а после је изгубљен и кукаван тражити међу безбројним
опушцима и излизаним ђоновима улица

којима возим после тебе
/а не одмичем никуд/.

Све сам изгледа знао
/и много сам се паметан правио/
Само /ево/ нисам знао да ћеш пристати.

Да јесам...
можда бих био и резервни план спремио
и играо се Наполеона на шаховском пољу Бородина.
А ти би била моја краљица задњег сједишта
на којем сам желио да правимо дјецу
/у паузама/
између два живота/
од Будве до Москве.

Катарина Сарић

НЕ, ЉУБАВ!

Очи у очи
не гледају се,
гасне вид.
Обојим се,
не губим дан
као коцкасти монитор.

И вид и дан
претвори у чекање:
тад причам –
говорим којештарије,
па ћутим –
гушим те исте којештарије,
да не открију,
да не откријем себе
у скровишту за чекање.

Очи у очи,
споје у зјенице
апостоли разобличја.
Тад обојимо се
господарењем над чекањима,
причањима –
обрисаним гумицом
и ћутањима –
исто обрисаним гумицом...
Којештарије? Питаш.
Не, љубав! Одговарам.

Станка Рађеновић Станојевић

...

ако те зовнем
позваћу море писача и преписивача као што сам ја
позваћу бојим се буре
шта ако нам ове несретне голети све сиње покопрени
немој да те зовем

немој да те зовем
јер ја овдје спавам и никоме не пишем и не радим ништа
и пуштам да ме пробуде кад ујутру морају покосити траву
и кад млекари трубе и
кад фарови позорника забљескају
мислим не бљескају мени
па се окренем на другу страну

и онда мислим ако те зовнем
а знам да немаш више руке што ко лотоси се отварају
ка свијету
ка мени
не знам знам
мораш имат крила
па се окренем на другу страну

Марија Кривокапић

БАДЕМ ОКО МОЈЕ

Када одеш,
Кад одеш тамо
одакле се, како збориш,
никада више нећеш вртати овамо,
овамо, ће су покопани њих двоје,
чија си задња радост

/Они су одавно заједно,
тамо горе, мртви,
а врло могуће, много живљи
него што ти желиш толико често да будеш/

Када одеш тамо
гдје живиш мирно, достојанствено и равно

/Иако ти ово равно буди неспокој, јер одмах помислиш на
Косово,
и немиран си изнова и опет/

Кад одеш одавде тамо

/Пренапучен до грла над овим овђен,
срећан што имаш то тамо ће си,
да одмориш, да починеш од свега овога тун/

Наново самљевен снагом и страшћу
људи са којим си одрастао и осталим,
које волиш срцем, по навици, избору и комфору,
који те воле, искрено, топло и чисто,
како се воле најближи и најдражи, јер ти то јеси,
и твоје се име овдје никад не изговара
безоблично, равнодушно,
него се казује уз осмјех
а значи радост, љубав и ведар дан.

Када се испричаш, наслушаш, изјадаш,
наљубиш, нашеташ, нагледаш, насмијеш,

напијеш, наволиш, наједеш
свега што у оној тамо твојој цивилизацији
сматрају гнусним и дивљачким

/Јер они тамо једу да би живјели,
а ми овдје живимо да би јели.
Мада... онијзима тамо није мрско
да изију ово наше изнимно укусно дивљаштво/

А тај ритуал овдје обнашаш
два пута годишње
упорношћу Сизифа,
И заклињеш – да више никад,
ништа од тог нећеш на зуб ставит,

/Ма оволићко, јер ти послијен треба по године
да се отријезниш од свега и свачеса и свијех нас/

Дакле,
након свега,
кад одеш

/Кад мислиш да ти је дух испануо,
да нема кућ и ће више/

Кад одеш
презасићен и гадљив над свим
што те одређује и чини овдје:
над емоцијама, додирима,
разговорима о политици, нацији, историји, вјери,
умрлијема, живијема, младијема и старијема,
плати, храни, хомосексуалцима, дроги и сексу

Кад одеш тамо

/А како си овдје шеретски убијеђивао друге
да си умро онда кад си одступио,
ти уистину тамо почињеш да вјерујеш
да понекад разговараш сам са покојним собом,

а пошто ти ја вјерујем све, и ја понекад помислим
да је тако и с тобом и са мном/

Кад одеш тамо у своју равницу

Омеђан љутијем кршом брда и морем,
уштављен нашијем причама, испредањима и предањима,
а пран и испиран епом и лириком
коју говориш на изуст и не умијеш стат,
и сви знамо да то нико не умије боље и више до ти,
братољубац и братомрзник,
Србин, иако не знам већег Црногорца до тебе,
православан, католик и муслиман –
све ти дође исто пред светијем Јованом,
а не мариш изачим – знам,
без за пустијем собом
у овој пустињи од људи
Мада, сад и ја сумњам...
да ли те је ипак Бог погледао
што те је одагнао у извањце –
па ти дао свевишњи мир,
ил ти је тиме утробицама утврдио немир

... И тако,
када одеш
из дома одолен
у дом ти тамо

/У дом ти тамо
који има лијеве и десне комшије,
којима дајеш кључ од своје куће, иако их не познајеш,
не занимају те, а ни ти њих/

Сједиш у својој башти,
за коју си биље довукао одавде и засадио тамо,
и у чију земљу хоћеш да те укопају,
уствари хоћеш да те спале из практичног ти ината нам

/Код нас се овђен људи не спаљују,
ми једино умијемо за кијем изгорет/

Или страха

/Оће ли те догнат невјеста од туд до овуд мртвог,
Оће ли ти ко гроб обилазит – оће сестре и сестрићи, знамо...
Као што знамо тко би те сузом заливао онако како би ти волио,
и чије си тијело и душу задужио, ма и Она твоје зисто,
али Она се не рачуна, јер Она је ничија,
иако сви знамо да је твоја, јер она је Она/

А послије да те донесу у шкатулу овамо
и поспу по одавно пустом селу –

/Из којег си се ти задњи приповрга/

како је бивши мрц желио.

Сједиш тако са сестром ти женом

/То је род љубави којим је описујеш –
јер нам збориш
да сте вас двоје одавно постали двије сестре/

Драгом, добром и вриједном,
и која ти, иако је поред тебе,
унапријед недостаје – и то ми кажеш,
а како теби недостаје, онда је и мени тако,
и свиђа ми се све што о њој знам,
јер си је ти изабрао,
а о њој знам много –
јер је никако не испушташ из уста –
ни кад је ту, ни кад је тамо
И тачно знам што она сад ради,
које књиге чита и које филмове воли да гледа,
коју етиду зна да свира, који плет џемпера воли да носи,
и како се радује наруквици од тиркиза,
за којом смо трагали свукудијен, а коју си јој онадар даривао.

И док сједиш у свом врту

/Како нам је Волтер приповиједао преко Кандида,
а управо тако и ти чиниш с вртом и свима нама у њему/

Или на софи
коју је она изабрала,
много прије него што си сазнао да вам треба нова

/А као права жена, повела те у радњу
и убиједила да је то та софа коју си јој некад помињао,
и похвалила твој специјални укус
за избор намјештаја, жене, мајице и обуће –
а теби је мило што је она таква, па ти та ситна лаж прија/

Или док си опружен на брачном кревету

Или док си у првој, другој, трећој смјени на послу,
или на бициклу тамо-амо,
или док си правио оне странице о аутохтоној и мучној,
да не речем мучкој историји нам,
географији, кулинарству и књижевности,
ђе сам се стијем замађијала,
ил док си писао писма и пјесме због којих ти све ово пишем,
или док прекуцаваш су два прста дан-ноћ,
све што је икад, иком, иђе, нампало да тиска
о јуначкијим синовима одолен,
а ти одавно већ, први на свијет – све то стављаш на интернет

/Е би црка да га нема,
као и ја, не виђела се,
јер кад си тамо,
ти си заправо с њим – овђен – с нама/

Да нам ову тешку копрену макнеш с очњега вида,
Да нас подсјетиш ко смо, што смо и какви смо,

/И какви смо били тад, такви смо и сад.
А јес како не- но смо још грђи-
памтимо како им се сврсне,
што краће, да им се умилимо што више,
а то нико ниђе не зна боље но што га ми знамо/

Или кад купујеш маслиново уље од Мароканца

/По шест еура литар,
а не ко код нас петнаест,
ђе су ни плате три пута мање,
а он ти га још доноси на врата/

Или кад код Арапа тргујеш месо и зачине,
Или кад с колегом Турчином
пребираш наше ријечи које обојицу чине,
Док си тамо у својој другој домовини,
а мојој невиђеној туђини и мисленици,
о којој овдје све вријеме испредам

А гдје живиш задовољно, затегнуто и мирно,
како овдје никад не би могао и умио
И ја те разумијем, и волим што си тамо а не ту – бог ме убио,
јер тамо имаш што овдје немаш и никад не би имао

/Јер би те ми овђен оваквијзи – давно раскубли
и послали код оно двоје горе, пред светог Јована,
којег призиваш од цика, како очи отвориш/

Кад одеш тамо гдје живиш равно, у спокоју и миру

/Са свијема болијестима, дијагнозама и љековима
с којим те ео тридес година задужују и одржавају,
те ти иг ка споменице на прса каче
и додају по једну сваке године –
кад се врнеш тамо – да те часте,
да се с њима зориш и китиш завазда,
а ти им, вала, поштено, љуцки врћеш –
е ти душа свако итро на нос изилази/

Теке,
кад дођеш овамо

/Ти једва чекаш да се врнеш тамо,
а кад одеш тамо,
ти пресвисну кад ћеш овамо/

Кад дођеш овамо

/Тачно ти се види да си од њиг дошао,
и мени си сваки пут љепши и љеши,
а теби је мило кад ти то кажем,
и ја се вазда за језик угризем
јер ти то нијесам требала рећ,
јер те оптерећујем колико сам окупирана,
а колико сам окупирана то и тице знају –
и њима је кукавицама дуг више испануо/

Кад одеш тамо

/Да би доодио овамо/

Заплачеш ли ми?

Икад?

Дође ли ти пестијама у главу да се тучеш?

Падне ли ти на'м смијех наш грлени,
ракија и вино рујно, слатко,
сјетиш ли нам се мађија сиротињских
/не виђео се,
јадан
ми никад не био/,
само твојих и само мојих,
које хоћеш да ми отмеш
и убиједиш ме у тандарице мандарице,
у нечесове
обичне, никакве, јадне и туђе.
Да ти –
те и такве игре сиротињске
са мном и ниси играо.
Да ти не волиш то.
Да сам умислила.
Да измишљам.

Да ти ниси тај.
Да ја нисам та.

Печем ли те?
Икад иђе?
Мала пецка јабука.
Ни тамо ни амо.
Мрзиш ли ме
макар?
Људски, чојски.
Јесам ли ти покоња?

Или сам ти иста,
као све испод ребра што ти је
– не волиш а волиш.

Бадем око моје.

Сандра Ђурбузовић

Četiri žene - četiri mjesečeve mijene

Katarina Sarić rođena je 1976. godine na Cetinju. Na Filozofskom fakultetu u Nikšiću diplomirala je filozofiju a potom i crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti. Objavljivala je u gotovo svim književnim žanrovima, priče su joj zastupljene u brojnim časopisima, neke od njih su prevedene na engleski i makedonski jezik i objavljene u časopisima „The Baffler“ i „Revijata Branuvanja“, Struga. Neke od njenih pjesama objavljene su i u „World Poetry Yearbook“ – 2014. (English edition). Učestvovala je na mnogim festivalima među kojima su: „Trg pjesnika – Grad teatar Budva“, VIII Internacionalni sajam knjiga – Podgorica, „XXVIII Barski ljetopis“, „Novi beogradski krug“, horor festival „Crna ovca“ – Beograd, „Novi književni karavan“ – Prijedor, „Internacionalni festival poezije“ – Brčko, 2014. itd. Prvu romanesknu trilogiju „Caligat in sole“ objavljuje u podgoričkoj izdavačkoj kući „Narodna knjiga“ 2012. godine, roman „Nađa, uspori! Zgazićeš pticu“ u atinskoj „Monoceros books“ 2014. a roman „Amputirani“ na „Amazonu“. Na Amazonu se mogu naći i izdanja njene prve zbirke poezije „G-đice teatralne“, kao i zbirke kratkih priča „Akutna ženska sedmica“.

Živi i stvara u Budvi.

Stanka Rađenović Stanojević rođena je 1977. godine na Cetinju. Diplomirala na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, na Odsjeku za srpski jezik i književnost. Učesnik je brojnih festivala i pjesničkih susreta među kojima su: „Pjesnička riječ na izvoru Pive“, „Ratkovićeve večeri poezije“, „Trg pjesnika – Grad teatar Budva“, „Makarijevo slovo“, Međunarodni Beogradski festival poezije – „Trgni se! Poezija“, „Festival poezije mladih“ – Vrbas, „Prvi regionalni pjesnički susreti“ – Brčko itd. Dobitnik je priznanja i nagrada na festivalima poezije. Objavila je tri pjesničke zbirke: „Nijemo govori ljubav (INTER NOS)“ 1998. godine, „Pjesme“ 2003. za koju je dobila nagradu „Spasoje Pajo Blagojević“ i „Tajna polomljenih sitnica“ 2012. godine. Neke pjesme su joj prevedene na engleski, albanski i slovenački jezik i objavljujane u mariborskoj reviji za kulturu i društvo *Dialogi*, zatim u crnogorskom časopisu za književnost, kulturu i društvena pitanja „Ars“, „Književnom zapisu“, u „Inflight“ magazinu i drugim. Radi kao organizator književnog programa u Narodnoj biblioteci Budve. Živi u Podgorici.

Stanka Rađenović Stanojević

Marija Krivokapić rođena je 1971. godine u Nikšiću. Na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, diplomirala je engleski jezik i književnost, magistrirala na Filološkom fakultetu u Beogradu i doktorirala u Novom Sadu. Kao gostujuća profesorka predavala je na mnogim univerzitetima u Americi, Austriji, Sloveniji, Češkoj Republici itd. Zastupljena je u brojnim publikacijama kao autorka, koautorka i naučnica. Među njima su: M. Krivokapić, N. Diamond *Images of Montenegro in Anglo-american Creative Fiction and Film*, Cambridge scholars publishing, 2016. godine, *Ogledi iz savremene angloameričke književnosti*, *Ogledi iz savremene književnosti starosjedilaca Sjeverne Amerike – ka kraju indijanske istorije* Filozofski fakultet Nikšić. Radi na Filološkom fakultetu u Nikšiću. U zbirci je zastupljena sa svojim prvim poetskim ostvarenjima.

Sandra Đurbuzović rođena je na Cetinju 12. januara 1965. Poslije završenog dizajnerskog smjera u podgoričkoj gimnaziji, te Više likovne škole u Beogradu, diplomira u januaru 1992. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, odsjek Grafički dizajn, u klasi prof. Mladena Kolobarića. Radno i stvaralačko iskustvo, kao umjetnička direktorica, stiže i prenosi na svoje radove i zajedničke projekte u Sarajevu, Budvi, Podgorici i Beogradu. Autor je više nacionalnih brendova, edicija knjiga, znakova, plakata, časopisa, udžbenika, kataloga... Pored grafičkog dizajna, bavi se digitalnim slikanjem, oblikovanjem sitne plastike, poezijom, te kreativnim radom sa djecom u budvanskoj umjetničkoj školici „Plavi zec” u sklopu Centra vizuelnih umjetnosti, čiji je osnivač. Krajem jula 2017. imenovana je za državnu sekretarku u Ministarstvu kulture Crne Gore. Izlagala je na mnogim grupnim i samostalnim izložbama kod nas i u svijetu. Dobitnica je više nagrada za dizajn, među kojima se ističu dvostruka nagrada francuske Vlade i nagrada njemačkog grada Eutin. Članica je ULUCG, Internacionalnog umjetničkog udruženja Rusije, te budvanske umjetničke grupe UNIKAT.

Издавач
ЈУ НАРОДНА БИБЛИОТЕКА БУДВЕ,
Жртва фашизма бб, Будва

За издавача
Мила Баљевић

Главна и одговорна уредница
Мила Баљевић

Уредница
Станка Рађеновић Станојевић

Лекторица
Милица Вуковић

*Графичко облоковање књиге
и илустрације*
Сандра Ђурбузовић

Припрема за штампу
Александар Петровић

Штампа
Голби Принт, Подгорица
Црна Гора

Тираж
200 примјерака

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-9780-5-1
COBISS.CG-ID 33860112